

סימן עה

גירושין בעל כרחא ע"י שליח

הגמרא שלא יפטור השליח, וכיון שהשליח יהיה חייב ממילא יפטור המשלח, ועיין פני יהושע [קידושין מ"ב ע"ב ד"ה גמרא], וא"כ איך שייך לומר קנס ומאי טעמא קנסיה רחמנא למשלח ולא לשליח¹⁷. ומלכד שגוף סברת מהרש"א דוחק לומר טעמא דרחמנא משום קנס¹⁸. אבל הנלע"ד דאף דילפינן ממעילה וטביחה היינו לחייב המשלח אבל להיות גוף המעשה קיים מנ"ל¹⁹, ושאיני סם דאי אפשר למהדר עובדא²⁰. וכיון שנעשה המעשה בשליחותו חייב, אבל בתרומה וגירושין אולי אין התרומה חל כלל, וגם הגירושין אינן חלין, ולכך גלי רחמנא בתרומה וגירושין. ומעתה בודאי צענין דומיא דתרומה וגירושין וצאם לאו בטל המעשה וזה אללי אין לריך לפיכך²¹, וכך משמע ליטנא דגמרא אין שליח לד"ע ומשמע שבטל השליחות, וכן מפורש בר"ן [שם ט"ו ע"ב מדפי הרי"ף], וכן מפורש בתוס' צ"מ דף י' ע"ב ד"ה (כהן שאמר) [דאמר] וכו' בתירוץ השני. והרמב"ם על כרחך הכי ס"ל²², דהרי הרמב"ם צפ' י"ז מאיסורי ביאה [הל' ג'] פסק דוקא כהן גדול צאלמנה לוקה שמים, אבל כהן הדיוט וכן כהן גדול צגרושה זונה וחללה אפילו בעל אחר קדושין אינו לוקה אלא אחת, וא"כ נסתר תירוץ הראשון של התוספות, ועל כרחך סבר כתירוץ השני דנפקא מינה אס חלו הקידושין²³. ואפילו לתירוץ הראשון של התוספות מ"מ הדין היוצא מהתירוץ השני דין אמת ולא נחלקו בדין זה. אמנם ראיתי באסיפת זקנים [שיטה מקובצת שם] שתירץ תירוץ ראשון וכחצ אבל קדושין לדברי שניהם חיילי. ואף שמשמע שם צחר הכי שחופס התירוץ השני לעיקר, מ"מ אומר אני צדצר זה שאין שליח לד"ע והמעשה בטל לא נחלק צו אדם, ואי אפשר לחלוק על דצר אמת היוצא מפשטן של דברי הגמרא אין שליח לד"ע וכיון שאינו שליח לא נעשה המעשה בשליחותו²⁴.

מעשה צאחד שגירש אשתו הראשונה על ידי שליח ובעל כרחא, שמתפסוה בעלי מלחמות להאשה צאמנע רחמו והשליח זרק הגט לחיקה, צעקה האשה ואין מושיע והיא לא נתרנית לקבל והשליכה הגט מחיקה, ולפי דבריה מרוב הרעש והתאצקות נקרע הגט קודם צנא לחיקה. והוריתי כיון שיש כאן עצירה חמורה לצבור על חרס רצינו גרשום מאור הגולה לגרש בעל כרחא [שו"ע סי' קי"ט סעיף ו' צהגה], א"כ אין שליח לדצר עצירה וצטל מעשה השליחות לגמרי ולא נצגרשה צשליחות הצעל, ואין כאן גירושין והיא אסורה להנשא, והוא המגרש עודנו אישה וחייב כל חיובי הצעל לנשותו, ואסור צאשה אחרת מחמת חרס רצינו גרשום מאור הגולה שלא לישא שתי נשים [שם סי' א' סעיף י'].

וע"ז ערערו קצת ואמרו, שלא אמרו אין שליח לדצר עצירה אלא שלא יחייב המשלח, אבל עיקר המעשה אינו בטל ונשאר קיים, והרי היא גרושה גמורה אך לא נקרע הגט.

זזה אשר השצמי להשיב על דבריהם.

אמר יחזקאל²⁵ לא עלה על לבי שום ספק צענין אין שליח לדצר עצירה דהיינו שגוף המעשה אינו קיים צמידי שהמעשה צעי שליחות. ולא עוד אלא שאני אומר דאפילו לשמאי הזקן דצבר יש שליח לד"ע [קידושין מ"ג ע"א], אפ"ה היינו צמה דאי אפשר לצטל המעשה כמו צמעילה וטביחה או לא והרוג הנפש, שהרי צבר נהרג ואי אפשר לחיות, וצטביחה הרי שור שחוט לפניך, וצמעילה צבר נהנה מן הקודש²⁶, אבל להיות המעשה קיים צמידי צעי שליחות צדצר עצירה, אין שליח לד"ע וצטל המעשה לגמרי. דאל"כ קשה קושיית מהרש"א²⁷ צמסכת קידושין דף מ"ג ע"א [ד"ה גמרא], איך אפשר למילף ממעילה וטביחה א"כ קרא צתרומה²⁸ וגירושין למה. ומה שתירץ מהרש"א דזה אמינו איפכא דוקא צדצר עצירה אמרינן שלוחו כמותו דקנס הוא דקנים רחמנא להמשלח. אני חמה מינח צטביחה דלא שייך לחייב השליח שהוא לא גנב, וא"כ שפיר יש לומר דקנים רחמנא למשלח, אבל צמעילה הא דחייב המשלח לא מטעם שליחות הוא, שהרי אפילו שלח ציד חרש שוטה וקטן חייב דלא גרע ממעטן [מעילה כ"א ע"א], אלא עיקר קושיית

5. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הרמב"ם על כרחך סובר כתירוץ השני של התוס' במס' ב"מ דף י"ד ע"ב בד"ה כהן שאמר.
6. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי בחיבורי.
7. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: גם התירוץ ראשון של תוס' מודה לדין הנ"ל, רק סובר כיון שבשעת קידושין אין כאן עדיין עבירה לכך חלו.
8. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שכתבתי דגם, הודפס מאתר אוצר החכמה

1. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: אין שליח לד"ע בטל השליחות ונחבטל גם המעשה.
2. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: קושיית מהרש"א איך אפשר למילף ממעילה, א"כ קרא בתרומה למה.
3. עיין מהדו"ת סי' ע"ז ד"ה ומה שנתקשיתם, וסי' קי"ב ד"ה ועכשיו.
4. בכח"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: ישוב על קושיית מהרש"א הנ"ל. נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 130] (726077)

אף שנעשה למפרע עבורה מ"מ היכא שאינו בר חיובא חל. ותירוץ השני סובר כיון שע"י הקידושין לוקה על הצעילה ולא יקח משום לא יחלל, מיחשב תיכף דבר עבירה ולא חיילי למ"ד אי צעי עבד¹¹. אבל בדבר שהעבירה נעשית מיד על ידי השליח בשעת מעשה, ודאי דלא חייל המעשה כלל. וראיה גדולה שאי אפשר לחלק בשליחות ולומר שלענין להיות המעשה קיים שפיר מיחשב שליחות ולענין לחייב המשלח לא מיחשב שליחות, דאי הוה מקום לחלק בזה וא"כ מתחילה דיליף [בקידושין מ"א ע"ב] שליחות מתרומה וגירושין וקדשים, שם לא שייך שום חיובא למשלח ושם עיקר הלימוד להיות המעשה קיים, שתרומתו מקרי תרומה ואסורה לזרים ומתרת השיריים, וכן בגירושין וקידושין שחלין ונעשית אשתו ע"י קדושין וניתרת לעלמא בגירושין, וכן בשחיטת קדשים שיהיה הקרבן כשר, אבל אין שם חיובא למשלח. וא"כ מאי מקשה שם דף מ"ב ע"ב שילח ביד פקח וכו', ואמאי נימא שלוחו כמותו, ומאי קושיא דלמא לא אמרינן שלוחו כמותו רק לקיים המעשה אבל לא לחייב המשלח כאילו עשאו בעצמו¹⁰. אלא ודאי דאי אפשר בשום אופן לומר שהמעשה קיים במידי דצעי שליחות, כי אם שהוא לגמרי כאילו עשאו המשלח בידו וממילא המשלח חייב. ומעתה אי אמרינן בדבר עבירה במידי דצעי שליחות שהמעשה קיים על כרחן אמה צריך לחייב המשלח, וכיון שאין המשלח חייב ממילא אין המעשה קיים¹², וזה פשוט מאד.

והנה נוראות נפלאות¹¹ בדברי רבינו הגדול הרמב"ם בפ"ו דמעילה וז"ל שם, הלכה א' מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח וכו', שם הלכה ב' דל"א וכו', וכלל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר. והנה כללל כ"ל שזולת מעילה אין בכל התורה כולה שליח לד"ע, וקשה והרי איכא טביחה ושליחת יד¹² כדמוכח שם צריש פרק ב' דקידושין דף מ"ב ע"ב ומ"ג ע"א, והרמב"ם עצמו פסק כן בפ"ב מהל' גניבה הלכה י' וכן בפ"ג הלכה ו' דטובת ע"י שליח חייב, וכן בהלכות גזילה פ"ג הלכה י"א פסק כן בשליחת יד, וא"כ איך כתב בהלכות מעילה שאין שליח לד"ע אלא במעילה¹².

ואומר אני דמה דקיי"ל אין שליח לד"ע כולל שמים. חדא לפטור המשלח, ואידך לבטל המעשה שאין המעשה קיים כלל. ובמעילה שיש שליח לד"ע היינו שניהם יחדיו, לחייב המשלח וגם שיהיה המעשה קיים כאילו עשאה בעצמו, דהנה בעל הבית שאמר לשלוחו תן חמיכה לאורחים, ועשה שליחותו בלי שינוי וזה לאורחים ליטול אחת, והם קיימו דבריו ונטלו

אחת ואכלו, לא מעלו רק צעה"ב, והטעם שלא מעלו האורחים באכילתן¹¹, היינו שאין מועל אחר מועל שכיון שמעל צעה"ב כבר ינא לחולין, ואם היינו אומרים שהא דאמרינן במעילה שליח לד"ע היינו לחייב המשלח אבל לא לקיים המעשה¹¹, וכאן קיום המעשה הוא שיוצא לחולין, ואם לא היה המעשה קיים א"כ לא היה יוצא לחולין, א"כ אף אם יהיה כאן שליח לד"ע מועיל לחייב המשלח מ"מ היו כולם מועלים דלא נפיק לחולין. אבל באמת ילפינן מעילה מתרומה, וכשם שבתרומה מועיל שליחות לקיום המעשה ה"נ במעילה, ולכך לא מעל רק צעה"ב. ובטביחה דאמרינן שליח לד"ע היינו לחייב המשלח, אבל לא שייך שם קיום המעשה שהרי שור שחוט לפניך, וכי צריך שליחות להכשר שחיטה, וכן בשליחת יד גם כן דיש שליחות לד"ע היינו לחייב המשלח אבל לא שייך שם קיום המעשה. והרמב"ם¹³ בא כאן ליתן טעם על כל הנזכר בשתי צבות, דהיינו צבא ראשונה שקיים שליחותו שלא מעל רק צעה"ב, וכאן צעולה שלא מעל רק האוכל שהוא האחרון, ולכן קאמר שכלל התורה אין שליח לד"ע לא לחייב המשלח ולא לקיים המעשה, רק במעילה שיש שניהם יחדיו וזה טעם על צבא ראשונה, ושפיר קאמר רק במעילה, שצבה האופן דאמרינן שליח לד"ע לקיים המעשה ליכא רק במעילה ואין ענין לטביחה ושליחת יד לזה¹¹. ושם התנה שלא יתערב עמה איסור אחר, ולכן צעולה שיש כאן איסור אחר אין שליח כלל, לא לחייב המשלח ולכן הראשונים פטורים, ולא לקיום המעשה להוציא לחולין ולכן האוכל חייב לבדו¹¹. ואין להקשות א"כ נשאר קושיית מהרש"א, דאיך אפשר למילף כל התורה ממעילה א"כ ל"ל קרא בגירושין, ומה שמירצתי לעיל דאליטריך בגירושין ותרומה להיות המעשה קיים, הרי גם במעילה המעשה קיים. יש לומר דבאמת הוה אמרינן להכי גלי בגירושין ותרומה להורות דבדבר עבירה לא ילפינן להיות המעשה קיים, אבל אכתי ילפינן לחייב המשלח. ואף שצמעילה המעשה קיים והמשלח חייב אפילו היכא דלא שייך שליחות כגון ע"י חרש שוטה וקטן, ולא גרע ממעטן של זיתים וכמו שאמרו במעילה דף כ"א ע"א, מ"מ אי הוה אמרינן אין שליח לד"ע היו גרע טפי וכמ"ש החוס' [שם] בסוף ד"ה נתנו ע"ג הקוף.

ולחלק בין אם ידע השליח שהוא ד"ע או לא. מלבד שבנדון דידן אם לא ידע השליח שהגט ד"ע בודאי הגט בטל כמו שאכתוב לקמן, אך לגוף הדין כבר הכריע הש"ך בחו"מ סימן שמ"ס [ס"ק ו'] ודבריו כראי מוצקים, ואני מוסיף ראיה גדולה. דהנה בקדושין דף מ"ג ע"א [א] אמר רבא

11. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: פליאה בדברי הרמב"ם פ"ו ממעילה שכתב ובכל התורה כולה אין שליח לד"ע אלא במעילה לבדה. והוא תמוה דהרי איכא טביחה ושליחות יד.
12. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ומה שנפלאתי.
13. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: יישוב דברי הרמב"ם הנ"ל. הודפס מאתר אוצר החכמה

9. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: ראי' גדולה דאי אפשר לחלק ולומר דדוקא שלא לחייב המשלח אמרי' אין שליח לד"ע אבל המעשה קיים, דא"כ נסתרו גוף הראי' שבכל התורה שלוחו כמותו, ונסתרו קושיית הגמ' ממעילה.
10. עיין מהדו"ת סי' קי"ב ד"ה ועל.
נודע ביהודה השלם - אה"ע"ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 131] {726077}

אם תימני לומר קבר שמאי שני כתובים מלמדין והוא ההוא לא דריש, מודה באומר לשלוחו לא ובעול את הערוה ואכול חלב שהוא חייב ושולחיו פטור, שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב. והנה כמה דוחקים הולך רצא להקדים בדרך ח"ל, שיסבור שמאי שני כתובים מלמדין, וגם יסבור הוא ההוא לא דריש. ואף אם יהיבנא¹⁴ כל את"ל הללו משכוני נפשיה אדשמאי למה ליה והרי אין הלכה כמותו, והרי דרך מרווח לפניו לומר חידוש דין זה אליבא דהלכתא, באומר לחבירו אכול חלב זה והיו סבורין שהוא שומן, דבזה לא שייך אין שליח לד"ע כיון דלא ידע שהוא עבירה, ואכל שהאוכל חייב חטאת¹⁵ ושולחיו פטור שלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב. אלא ודאי דאפילו בלא ידע שהוא עבירה גם כן אין שליח לד"ע¹⁶.

ובזה ג"כ נראה לי פשוט דמה דמספקא ליה לר"י שם בחוק' דד"ה שלא מצינו וכו', באומר לחבירו הושת ידך לכד שמן, או שב על עורות של הקדש, או התחמם בגיזי עולה, והשליח לא ידע שהם של הקדש דהשתא לא עשאו שליח אלא להנאה, אם יתחייב המשלח כדאמרין גבי מעילה, או דלמא זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן¹⁷. ולפמ"ש ע"כ שבוה חייב המשלח, דאל"כ למה נדחק רצא בחידוש זה אליבא דשמאי, וה"ל למימר חידוש זה אליבא דהלכתא במעילה¹⁸, והטעם נלע"ד מתרי טעמי. חדא דבמעילה ליכא למפטריי מטעם שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה, שהרי גם זה חוטא וזה מתחייב לא מצינו בכל התורה ואפ"ה במעילה רחמנא רבייה מגזירה שוה דתרומה [שם מ"ב ע"ב], וכל עניני מעילה מהני ע"י שליח אפילו מעילה שע"י הנאה¹⁹. ועוד שע"כ לא מצינו זה נהנה וכו' אלא מתורת שליחות, שכיון שהוא נהנה להנאת עצמו עושה ולא הוא שליח, אכל במעילה לא מטעם שמיחשב שלוחו מתחייב, שהרי אפילו ע"י חרש שוטה וקטן מתחייב כיון שאיננו עבד שליחותיה, והעיקר רק שיתעבד שליחותו ואפילו ממילא דומיא דמעטן ודומיא דקוף שמציא שם במס' מעילה דף כ"א²⁰. עוד נ"ל ראה ברורה שאין חילוק בין השליח ידע שהיא עבירה ובין לא ידע, שהרי שם בקידושין [מ"ג ע"א] ס"ל לשמאי הזקן דאומר לשלוחו לא והרוג הנפש ששולחיו חייב, והיינו חייב מיתת בית דין, דללישנא דאי בעית אימא הוא דאמרין מאי חייב צדיני שמים. וא"כ כיון שחייב מיתת ב"ד קאמר, איך אפשר לדונו²¹ והא התראת ספק שמא לא ישמע לו השליח²², ואפילו בחצר שאין צריך התראה מ"מ הוא עצמו ג"כ אינו יודע שבדאי ישמע לו השליח. ולריך לומר דשם קאי דומיא דדוד ויחב

שבדאי ישמע יואב לציוי המלך דאל"כ מיחשב מורד במלכות, וא"כ מכלל דלא ידע השליח שהוא ד"ע²³, דאל"כ אכתי הוה התראת ספק שמא לא ישמע לו²⁴, ואינו מחויב לקיים גזירת המלך בזה דדרשינן אכין ורקין [סנהדרין מ"ט ע"א]. אלא ודאי דמיירי בלא ידע השליח ובוה מחייב שמאי הזקן²⁵, מכלל דחכמים פטרי אפילו לא ידע השליח שהוא ד"ע, כיון שעכ"פ אינו דומיא דחצר דבעל כרחו מוחיב בו, משא"כ אדם אי צעי לא עבד, אף שיהיה מורד במלכות ובדאי יעשה מכל מקום אי צעי לא עבד, וכן מקרי צר חיוב אף שהוא שוגג.

אבל בדבר זה אין לנו צריכין לזה, שאם לא ידע השליח שיש כאן עבירה הוה שליחות בטעות ונעקר השליחות לגמרי ולא ניתן הגט בשליחות הצעל ובטל לגמרי²⁶. ואני אומר¹⁸ הן מלך הצעל והן מלך השליח, שגם הצעל טעה וסבר שאינו עובר חרס דרבינו גרשום והוה גט בטעות, ואף שביטל הצעל כל המודעות, אכל אכן סהדי שנגד דת התורה לא היה עושה וטעות זה לא קיבל אנפשיה. ודע שהריטב"א כתב סברא זו לדחות דעת התוס' [קידושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי] שחילקו בין שליח שוגג, ועיין בחידושי לקדושין [שם ד"ה מאין]. אכל אני אומר שאפילו התוספות וסייעתייהו המחלקים בין שליח שוגג מודים בזה, ועד כאן לא נחלקו אלא בדבר שהמעשה אי אפשר להצטל, כמו טביחה ששור שחוט לפניך, ולא הרוג הנפש שכבר זה נרצח ומוטל מת, וא"כ השליח שעשה הדבר בשוגג הטעות שלו על גוף המעשה ולא על השליחות, שאלמלי ידע שיש עבירה לא היה עושה, אכל בענין עשיית המעשה ליכא למימר שלא היה עושה בשליחות המשלח, אדרבה היה נחשב לו עון טפי אם עשאו לעצמו, ולכן כיון שגוף המעשה אי אפשר למיחדר אין השליחות בטעות, ולכן ס"ל דלא שייך דברי הרב וכו' וחייב המשלח, אכל גט שאם אין כאן שליחות אין כאן גט ובטל נתינת הגט לגמרי ואין כאן עבירה למפרע כלל וכלל, שפיר הוה שליחות בטעות ובטל לגמרי²⁷. וכן אף שהשליח בשכר, ליכא למימר שודאי עושה, דדבר זה מועיל רק צדיני שמים ולא צדיני אדם, ולהכי השוכר עדי שקר חייב רק צדיני שמים ולא צדיני אדם [צ"ק נ"ה ע"ב] משום דאין שלד"ע.

ואם שייך באיסור דרבנן אין שליח לד"ע, ג"כ צנזון דידן אין צורך לזה שהחרס דאורייתא. וזה לשון הרשב"א בתשובה סימן תקנ"א, ולענין מה ששאלת אחר שהיה הדבר מקופקא אם להיתר אם לאיסור עד שיתברר לכם מפי בקי בדבר, אסור לשמות ממנו מחמת החרס אם לאו, הזאת ספיקא

17. עיין מהדו"ק סי' ע"ז ד"ה ומה שתמהתם עוד.
18. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: במה שאין שור שחוט לפניך ואפשר לבטל המעשה או גרע טפי אם לא ידע השליח שהוא ד"ע דהוה ל"י שליחות בטעות.

14. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: הוכחה שאין חילוק בין ידע השליח שהוא דבר עבירה או לא, מרבא שאמר מודה שמאי וכו'.
15. עיין מהדו"ק סי' קי"ב ד"ה ומה שהוכחתי, וסי' קי"א.
16. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: שמאי הזקן דאמר האומר

דאורייתא אס לאו. דע כי ספיקא דאורייתא הוא דאסור לעבור על החרם דבר תורה, כי בכל המקומות הרגילו לאמר משביעין אנו ומחרימין, ויש כאן שבעה¹⁹, גם כי ארור יש בו גם שבעה כדאיתא בשלהי שבעת העדות [שבעות ל"ו ע"א], אסור להקל עליו לכתחילה עד שיתברר לכם היתרא דכל ספיקא דאורייתא לחומרא, עכ"ל הרשב"א²⁰. וקל וחומר בחרם רצינו גרשום מאור הגולה שלא לגרש בעל כרחו שהוא חמור מאד ונתפשט בכל ישראל כמ"ש הר"ן²¹ בתשובה סימן ל"ח²². אלא דלגוף הדין פשוט צעיי שגם באיסור דרבנן שייך אין שליח לד"ע²³, וככל ההוכחות הצרות שהוכיח המשנה למלך צפ"ב מהל' רומח [הל' ב']. ומה דהוה קשיא ליה לבעל משנה למלך מאיש שאמר לאשה אקפי לי קטן [ב"מ י' ע"ב], והרי אשה אסורה להקיף קטן מדרבנן, ודחיקא ליה מלתא לבעל משנה למלך לומר דסוגיא זו איתא כרב הונא [נזיר נ"ז ע"ב], כיון דאין הלכתא כרב הונא רק נקטינן דאשה אסורה להקיף קטן מדרבנן. אני אומר פה קדוש יאמר דבר זה, ומתחלה אוכיח ראייה ברורה מדברי התוס' שגם באיסור דרבנן אמרינן אין שליח לד"ע, שהרי התוספות כתבו שם צ"מ דף י' ע"ב ד"ה דאמר לישראל וכו', שכתבו אבל ישראל אף שעובר משום לפני עור מ"מ כיון דאי מקדשה לעצמו לא מייחייב לא מקרי צר חיובא. והנה לפני עור לכולי עלמא היכא דלא קאי בתרי עברי דנהרא לית ביה איסור דאורייתא רק מדרבנן [תוס' שבת ג' ע"א ד"ה צבא], וא"כ מה קשיא להו מלפני עור²⁴, אלא ודאי דגם באיסור דרבנן מקרי ד"ע²⁵, רק עיקר הסברא כאן כיון שלעצמו אס מקדשה ליכא חיוב לא מקרי צר חיובא.

והנה באשה המקפת לקטן רוב הפוסקים ס"ל דמותרת להקיפו לכתחלה, והם הרי"ף והרא"ש [פ"ג דמכות] כמו שהביא הב"י בשם [יו"ד] צ"ח קפ"א [ד"ה ואשה], וכן ספר המצות [מצות ל"ת סוס"י נ"ז]. וא"כ שפיר לדידהו מה דאמרינן איש שאמר לאשה וכו'. ואפילו להרמב"ם [פי"ב מע"ז הל' ה'] שקוצר שאסורה מדרבנן והסכים לדבריו הראב"ד [שם], מ"מ אין זה דוחק אס נוקמי הך אוקימתא לרב הונא. אלא שאין אנו צריכין לזה אפילו לדידהו, דהא דלדידהו אשה אסורה להקיף קטן, נלע"ד הטעם שאף הניקף עובר, אלא שקטן אוכל נבילות וכו' אף שאין מצוין להפרישו [יבמות קי"ד ע"א], מ"מ זה הוא כמאכילו צידים ולכך קברתינהו חובה לצנייה. וא"כ עיקר האיסור מדרבנן שבאשה לדעת הרמב"ם, הוא משום מכשול הקטן והוה לפני עור²⁶, וא"כ כיון שהאשה עצמה לאו בת חיובא היא אס מקפת לעצמה, רק שכאן היא בת חיובא משום לפני עור, לא מקרי בת חיובא, דומיא דכהן שאמר לישראל קדש לי אשה גרושה

דאף שעובר משום לפני עור לא מקרי צר חיובא²⁷. ועוד אני תמה על המשנה למלך בזה, דהרי ע"כ לא מספקא ליה למהרי"ט [שהביא שם] אלא אי באיסור דרבנן אמרינן אין שליח לד"ע כיון דמן התורה חשיב שליח, אבל אי אסור מן התורה אין כאן ספיקא²⁸, וא"כ איך אקשו שם בגמרא [ב"מ י' ע"ב] אלא מעתה [ה]אומר לאשה ועבד לאו וגבדו לי וכו'. והדבר תמוה וכי הוה סלקא דעתך שאשה ועבד מותרים לגנוב, והלא ודאי אף שהיה סבור ללאו בני חיובא מקרו מ"מ אסורים לגנוב מן התורה ועוברים על לא תעשה דלא תגנובו, דכל מצות לא תעשה נשים חייבות [קידושין כ"ט ע"א], וא"כ למה לא נימא אין שליח לד"ע, אלא ודאי דלהאי מאן דאמר [דבעין] צר חיובא לא אמרינן אין שליח לד"ע כי אס כשהשליח צר חיובא לאותו דבר כמו המשלח, כגון כהן שאמר לכהן שהשליח צר חיובא לאותו דבר כמוהו, אבל כשאינו צר חיובא לאותו דבר עצמו שהיה המשלח חייב לא משגיחין בשום איסור שיש כאן. ואדרבה לדעת המקשה שאשה אינה בת משלומין כלל א"כ היא חייבת מלקות על הגניבה דלא הוה ניתק לעשה דהשבעה²⁹, ואע"פ כן כיון שאין עליה אותו חיוב שיש על המשלח דהיינו חיוב משלומין לא מקרי צר חיובא³⁰, אבל בחרם דרצינו גרשום מאור הגולה השליח צר חיובא לאותו דבר שהמשלח צר חיובא.

ובמה שקצת רצו לומר שהשליח לא מקרי צר חיובא לגבי זאת האשה שאינה אשתו ואם יגרשנה מחמת עצמו אינו צר חיובא. אבל זה אינו, דהא דלדעת חרגמ"ה לא על הבעל לחוד קאי, אלא שלא לגרש אשה בעל כרחו ואל על הבעל ועל השליח ועל כל מי שנטפל לזה³¹. ועוד בשלמא ישראל לענין גרושה לא שייך אללו איסור גרושה כלל, אבל בשליח זה שייך איסור חרגמ"ה שלא לגרש אשתו בעל כרחו. דע דאי סלקא דעתך דבעינן שיהיה צר חיובא לאותו דבר עצמו שנעשה עליו עתה שליח, א"כ היכי מקשו בש"ס [ב"ק ע"א ע"א] בטביחה שטובח ע"י אחר וכי זה חוטא וזה מתחייב, וכי השליח צר חיובא לגבי אותו שור ד' וה' והרי הוא לא גנב, וא"כ לרבינא לא מקשה הגמרא כלום³². ואם נימא דסוגיא דלא כרבינא א"כ ממילא נדחו דברי רבינא, כיון דסוגיית הש"ס צבצבא קמא [שם] ובכתובות [ל"ג ע"ב] ובקדושין [מ"ג ע"א] טביחה הוה שליח לדבר עבירה דלא כרבינא, ועוד לרבינא קרא למה לי בטביחה או לרבות השליח. אלא ודאי דזה מקרי צר חיובא, שאף שעל טביחה זו שטבח שור שגנב חצירו אינו חייב ד' וה', מ"מ אס הוא יגנוב שור ויטבחנו חייב, מקרי צר חיובא³³.

והנה בגוף הדבר אי הלכה כרבינא או כרב סמא, כבר הרחיב הש"ך בראיות ברורות צסימן קפ"ב צ"מ [ס"ק א'] דהלכה כרב סמא. ואני מוסיף דעל כרחך גם רבא

19. עיין להלן סוס"י ע"ז ד"ה ומאוד, שמביא ללשון הר"ן ומבאר, ועי"ש בגליון. נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 133] {726077}

20. עיין מהדו"ת סי' קכ"ט ד"ה ואמנם אצלי. הודפס מאתר אוצר החכמה

סובר כרז סמא²¹, דאס לא כן הדרא קושייתי הראשונה, משכוני נפשיה רבא אליבא דשמאי הזקן למה, הא חידוש זה דלא אמרינן זה נהנה וזה מתחייב היה יכול לומר אליבא דהלכתא, וכגון טמא שאמר לטהור אכול קדשים שהוא ממש דומיא דאיש שאמר לאשה אקפי קטן, אף שלא נעשה כאן שום איסור שאשה מותרת להקיף הקטן, מ"מ כיון שאיש נזה אומה ובשליחות דאיש היא מקפת חייב האיש לרבינא, וא"כ טמא שאמר לטהור אכול קודש אף שהטהור

אכול בהיתר, מ"מ כיון שבשליחותו של הטמא אכול היה ראוי להטמא להתחייב²², אלא שפטור מטעם לא מצינו זה נהנה וזה מתחייב, ולמה ליה לרבא לומר חידוש דין זה דוקא לשמאי. אלא ודאי שעיקר כרז סמא וכלאו הכי פטור המשלח משום דאין שליח לד"ע כיון דאי צעי עביד. אמנם לפמ"ש הפני יהושע [קידושין מ"ג ע"א ד"ה שלא] דלא שייך זה נהנה וזה מתחייב כי אם היכא דנהנה מתחייב, נסתר הוכחה זו.

סימן עו

תשובת הגאון רבי יצחק הלוי איש הורוויץ בענין הנ"ל

לא מצינן למיעבד, דשמיטה צבעלים לכחלה וכדמוכח סוגיא דקדושין פ"ב [מ"א ע"ב] דיליף שליחות משחיטת קדשים²³. גם ראיה מפורשת מאונס שגירש [מכות ט"ו ע"א], דאף דעובר על לאו לא יוכל לשלחה [דברים כ"ב כ"ט] אפילו הכי הגט כשר וחייבים עליה משום אשת איש, ואף דסתם גט נעשה ע"י שליח לפי דעת הטור והצ"ח דהקופר נריך להיות שליח דבעל. גם תימה מאד על החוס' שכתבו לחד תירווא דהיכא דאין שליח לד"ע הקדושין בטל מכל וכל אם מקדש חייבי לאוין ע"י שליח, קשה הרי מתנימין מפורשת [גיטין י"א ע"ב] האומר מן שחרור זה לעבדי לא יחזור, וקיי"ל כרז יהודה דאמר [שם ל"ח ע"א] המשחרר עבדו עובר צעשה, וא"כ אמאי יהיה משוחרר הא אין שליח לד"ע.

ועוד ראיה מפורשת דבתמורה דף ט' [ע"א] איחא דיכול להמיר בשל אחר כגון דאמרו הצעלים כל הרווא להמיר יבוא וימיר, והא הכא איכא איסור דלא יחליפנו ולא ימיר [ויקרא כ"ז י'], ואמאי יהיה מתפס בתמורה הא אין שליח לד"ע. וזה תימה גדולה על החוס', דבשלמא הני ראיות שכתבתי לעיל יש לישב שיטת החוס' בדוחק, דלפי דכתב הש"ך [שם] דלמאן דאמר דהיכא דהשליח לאו צר חיובא נמי אין שליח לד"ע אפילו בשוגג, אף דאין שייך הטעם דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, משום דגזירת הכתוב הוא דדוקא בשחוטאי חוץ ומעילה וטבילה ומכירה (אין) [יש] שליח לד"ע, ויש לומר דדוקא באיסור לאו אין שליח לד"ע, אף בתמורה דאיסור לאו אין ליישב.

עכ"פ צנודן דידן אף אם עבר על חרם רבינו גרשום ליתן גט בעל כרחא ע"י שליח אין חשש פסול, דלפי פסק רמ"א בח"מ [ריש סי' קפ"ב] דקיי"ל כמאן דאמר דהיכא דאין שליח צר חיובא לא אמרינן אין שלד"ע, פשיטא דצנודן זה אין שליח צר חיובא, כדמוכח בתוספות שם [צ"מ י' ע"ב ד"ה דאמר], דקשיא להו אף אם כהן אמר לכהן שיקדש

ואלה דברי מחותני הגאון אב"ד דק"ק אה"ו על דבר המערערים אודות הגט שנתן בעל כרחא על ידי שליח ע"פ פסק מרזני גאוני ארץ, מאחר שהיתה עוברת על דת שעברה על חרמות ושמתות אחר כמה התראות מפי רבנים. והנה ראיתי מי שחוששין על הגט מחמת שאין שליח לדבר עבירה. ותמוה לי אפילו לטעוהם שסוברין שלא עשה כהוגן צמה ששלח גט צע"כ, מ"מ לא קיי"ל פסקא שהמציא המשנה למלך. הגם דהחוס' צמסכת צ"מ דף (י"ג) [י' ע"ב ד"ה דאמר] כתבו לחד תירווא דלמאן דאמר דאף היכא דהשליח לאו צר חיובא צכהן שקידש גרושה ע"י שליח אין שליח לד"ע נפקא מיניה דאין חל קידושין כלל, ומאחר דהפוסקים לא הביאו דין זה. גם דבש"ע [ריש סי' קכ"ד] איחא כתב גט על איסורי הנאה כשר²⁴, אף שלכתחלה אסור כדאיחא צצ"י [עיי"ש צצ"ש], והרי הצ"י פוסק [צשו"ע ריש סי' קכ"ג] כטור צסם הרמ"ה דהקופר נריך להיות שליח הצעל. גם אם כתב צצבת וציוה"כ מכשיר צשוגג [שם סעיף ה'], ואף דהש"ך [חו"מ סי' שמ"ח ס"ק ו'] פוסק דלרז סמא דס"ל דאף היכא דהשליח לאו צר חיובא אין שליח לד"ע, אין חילוק צין שוגג למזיד. גם מצואר צצ"י [יו"ד סי' רכ"ח קמ"ז ע"ב מדפי הטור] צסם תשובת הר"ן [סי' י"ז] צאחד שגדר על דעת רבים שלא לגרש אשתו וכוה להקופר לכחוב וליתן גט, מוכח שם דכשר צדיעבד.

גם ראיה מהא דר"ע מכשיר צבעלי מומין שהקריבו הכהנים דאס עלו לא ירדו [צנחיס פ"ד ע"א], ואמאי לא פשט ליה מהכא דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, או מכהנים ששטנו קודם תמיד של שחר או עברו אעשה דהשלמה דכתבו החוס' [פסחים ג"ח ע"ב ד"ה העולה] דהקרבת כשר מן התורה, אף דעברי אעשה דהשלמה. ומצואר דאף לפי פשיטת הגמרא [קידושין כ"ג ע"ב] דכהני שלוחי דרחמנא נינהו, לענין שמיטה שלוחי דידן נינהו, דלא שייך כאן מי איכא מידי דאין

21. בכת"י פ נכתב כאן על שולי הגליון: טמא שאמר לטהור אכול קודש, הוא דומה לאיש שאמר לאשה אקפי קטן.

1. עיינו להלן סוס"י ע"ז ד"ה והנה, ובהערות שם.

גרובה נמי מאי צר חיובא הוא כיון ללא מקדש לעצמו, ותירוץ התוס' משום דאי הוה מקדשה לעצמו היה עובר בלאו שפיר הוה צר חיובא, והכל בגירושין לא שייך זה, ואפילו למאי דפסק הש"ך [שם ס"ק א'] כרצ סמא דאף דהיכא דשליח לאו צר חיובא אין שליח לד"ע, לפי התירוץ ראשון שכתבו התוס' (בקידושין) [בז"מ שם] מוכח דאפילו הכי הקדושין אין בטלין. ואף לפי תירוץ שני ע"כ לומר דס"ל דוקא באיסור לאו דומיא דשחטוי חוץ ומעילה, ואף דאפילו הכי קשיא לי הא דאמרינן ממירין בשל אחרים כנ"ל, ע"כ לומר ולדחוק ולהאי תירוץ ס"ל דמיימר נמי לאו הניחא לעשה, ודוק. וצוה יש לתרץ נמי באונס שגירש, אבל בחרגמ"ה לא יעלה על דעת שום מורה לפקפק דיעבד, כמבואר בז"ש דעושה קל וחומר לענין דקדושין תופסין מי שיש לו אשה וקידש אחרת, ממי שמקדש שניה דרבנן.

גם לפ"י הא איתא בגמ' [גיטין ז' ע"ב] דכל המגרש אשתו ראשונה מוצא מוריד עליו דמעוה², ואפילו הכי אמרינן לענין שליחות [קידושין מ"א ע"א] מה לגירושין שכן ישנו בעל כרחו. גם דאסור לקדש צוה הקטנה [קידושין שם], ואפ"ה איתא בש"ע [סי' ל"ז סעיף ז'] דאז יכול לקדשה ע"י שליח, ואין חולק על זה. גם מבואר בגמ' [שם] דהאיש מקדש צו ובשלוחו, ואע"ג דאיכא איסורא לקדש ע"י שליח כמבואר בגמרא שם. גם ראייה מפורשת מהא דאיתא בגמרא [שם נ"א ע"א], קידש חמש נשים [וצהן שתי אחיות צפירות שציעית נכריות מקודשות לאשה אחת נעשה שליח לחצרתה] [שם נ"ב ע"א], אע"ג דאסור לכתמלה לקדש כמבואר בתוס' שם [ד"ה המקדש] משום דהוי ליה כסחורה. גם בתרומה דמרבין שליחות [שם מ"א ע"ב], מהאי קרא דרשינן [שם מ"ו ע"ב] דאף אם חרס מן הרעה על היפה תרומתו תרומה אף שעובר בלאו. וכלל הפוסקים הן בהרמז"ס והן בשארי מפרשים לא מצינו שחילקו צוה. אלא דפשוט הוא לכל הפוסקים דאין שליח לד"ע היינו שאין חייב המשלח וכתירוץ קמא של התוספות [ב"מ י' ע"ב ד"ה דאמר] דתפסו קדושין לכולי עלמא, ולא זכרו מזה ברמז"ס [פ"ט מאישות ה' ו'] ובשאר פוסקים [טושו"ע סי' ל"ה סעיף י"א] לענין שלח שליח לקדש האשה ומת השליח, שיהא מותר באחות חייבי לאוין כמו שהתירו באחות חייבי כריתות, ואם נתרץ בדומק ולדברי התוספות כתירוץ השני הנ"ל דמוקי להראיות הנ"ל דאירי שהשליח שוגג, ותוספות לשיטתיהו [ב"ק ס"ט ע"א ד"ה נתנו, קידושין מ"ב ע"ב ד"ה אמאי] דהיכא דהשליח שוגג לכולי עלמא יש שליח לדבר עזירה, על כל פנים צנודן דידן בודאי עכ"פ היה השליח שוגג כיון שעשה ע"פ צו דין ואומר מותר אונס הוא.

ועוד אני חוזר לסברת הראשונים שאף אם יהיה מעשה כזה איתרמי שאחד שגירש בעל כרחו, שאשתו מגורשת

בדיעבד, שאין אומרים אין שליח לד"ע וכסתימת הש"ע, ואין ראייה אף מתוס' הנ"ל. דהא יש לדקדק בתוס' דכתבו אי נמי י"ל דאף לרצא נפקא מיניה כו', דקשה למה מדייקי התוס' דאף לרצא דהא הקושיא הוא לרצא ופשיטא דאליבא דרצא צריכין לנפקא מיניה זה. אלא דהתוס' צאו לתרץ דצריהם דקשה דלישנא דגמרא לא דייקי הכא, דבגמרא עושה נפקא מיניה אי מחייב שולחו ולא מזכיר כלל דנפקא מיניה אי מקודשת או לא, ולכך מתרצים התוס' דלשיטת רצא דוקא האי נפקא מיניה דאין קדושין חלין, דרצא ס"ל בתמורה [ד' ע"ב] דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד מהני, ואף דבאלמנה לכהן גדול יליף ליה רצא מקרא דלא יחלל דקידושין תופסין, כדמתרץ שם בסוגיא דתמורה [ה' ע"ב] דכתיב [ויקרא כ"א ט"ו] לא יחלל, מ"מ אם עשה ע"י השליח אי לא מיחייב שולחו והשליח הוא דיעבד, י"ל לשיטת רצא דלא חלין הקדושין כיון דליכא קרא לרצוייה. וצוה מתורץ דהגמרא אין עושה נפקא מיניה זה, דבאמת לא קיי"ל כרצא צהא דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, כמו דמוכח לפירש"י שם בתמורה [ו' ע"ב ד"ה בשינוי], דרצא ס"ל כמאן דאמר שינוי בגול לא קנה לשיטתו דס"ל דאי עביד לא מהני, ואין פסקינן כמאן דאמר דשינוי קונה [רמב"ם פ"א מגניבה ה' י"ב, טושו"ע חו"מ ריש סי' שנג], וא"כ ליכא דחש להא לומר דקדושין יהיו בטלים. ומה"ט סתמו בגמרא [קידושין ס"ח ע"א] ובפוסקים [רמב"ם פ"ד מאישות ה' י"ד, טושו"ע סי' י"ח] דקדושין תופסין בחייבי לאוין ולא חילקו בין שנעשה ע"י שליח או לא, דנפקא מיניה קולא ג"כ דאי לא תפסו קדושין אם קדשה עוד אחד יהיו קדושי שני קדושין, ועל כרחך דלא קיי"ל צהא כרצא אף לסברת התוס' בתירוץ שני.

ועכ"פ צאם אחד עבר על חרס רבינו גרסום אין שום חשש לומר דאין שליח לדבר עזירה, כדמוכח בתוס' דתמורה שם דף ו' [ע"א] דצ"ה והשתא דשינין, דמקשי התוס' דנימא דפליגי באחד שנשבע שלא לגרש וכו', וכתבו שם וי"ל כיון שאין האיסור כמו לא יוכל לשלחה אלא שהוא צוה את האיסור, ככהאי גוונא לא אמר רצא דלא מהני, עכ"ל. ומהיכי תיתי לא נימא צנודן דידן דאף לתירוץ זה אין זה אלא בלאו גמור שבתורה ולא באיסור חרס שצדה רבינו גרסום, וא"כ אין חשש דיעבד. אבל צנודן דידן בודאי אין צריכין לכל זה, שאם היה עושה שלא כדין בודאי היה ראוי לרדפו בשעת מעשה, לא כן הוא שעשה צדק ומשפט. ואף אם היה עושה שלא כהוגן, אחר י"א שנים שנעשה המעשה לא נאה ולא יאה למעבד ליה הכא. צכן אין איסור וחרס חנם חל ודברי המערערין בטלים כחרס.

כ"ד הטרוד פה ק"ק אה"ו י"ו.

הק' יצחק הלוי איש הורוויץ²

2. בספרו שו"ת מטעמי יצחק סי' י"ז י"ח השיב עוד ב' תשובות בענין זה, הבאנום בראש ההערות לסי' ע"ז נספח ב' ד'.
נודע ביהודה השלם - אה"ע ב' / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 135] {726077}

סימן עז

השגות לסתור דברי הגאון הנ"ל

וזה תשובתי

אתמול צא למראה עיני דברי מחותני הגאון אב"ד דק"ק אה"ו והעברתי עיני עליו וראיתי שכל דבריו לא הצטת הניעות ולא חש לכחוב אף דברים שאין בהם ממש. ותחלה אני אומר מה שהביא מכתיבת הגט על איסורי הנאה ומכתיבת הגט בשבת ויום הכיפורים. הנה אי בעינא אמינא ליה צאיזה משנה או גמרא או פוסק מפורסם מלא שכל זה מיירי אפילו אומר לסופר, ודלמא צאמת דוקא בכתבו הצעל, וכי דברים בעלמא רוצה לעקור הלכה קבועה שהבאתי מדברי התוס' דאין שליח לדבר עזירה בטל המעשה^א. אלא שבאיסורי הנאה לא דק כלל^ב, וממה נפשך, להפוסקים דמוחר לכתוב לכתחלה על איסורי הנאה [ע"י צ"ש ריש סי' קכ"ד], אין כאן ד"ע כלל, וגמלא דבריו רק למי שאוסר לכתחלה והוא רק דעת התוספות [גיטין כ' ע"ב ד"ה כתיבת], והרי התוספות [שם כ"ב ע"ב ד"ה והא] ס"ל דלא צעינן שליחות לכתוב הגט^ג, והא דלא הוכיחו התוספות מכאן דלא צעינן שליחות לכתוב הגט, היינו משום דאיכא למדחי דמיירי בכתבו הצעל עצמו.

ובכתיבת הגט בשבת ויום הכיפורים ודאי צהא תליא, דלדעת רוב הפוסקים דלא צעינן שליחות כתיבה, מדמיכשר חרש שוטה וקטן לכתוב בגדול עומד על גביו [ע"י צ"ש ריש סי' ק"כ], א"כ מיירי אפילו כתבו הסופר, ולדעת הפוסקים דצעינן שליחות דבעל לענין כתיבה, מוקמינן ליה צאמת בכתבו הצעל^ד. ומה שהביא ממי שנדר שלא לגרש אשתו וזה לסופר לכתוב. הנה דבר זה הביא בשם תשובת הר"ן [סי' י"ז], והרי הר"ן סובר בהדיא [גיטין י"א ע"א מדפי הרי"ף] שאין צריך שליחות לכתוב הגט. ומה שכתב בשם הר"ן שאמר לסופר לכתוב וליתן, שקר העיד.

ומה שהביא מאונס שגירש [מכות ט"ו ע"א], וכתב ואף דסתם גט נעשה ע"י שליח לדעת הב"י והטור דהסופר צריך להיות שליח הצעל. דבר זה אין מן הראוי להשיב, וכי אונס שגירש מיירי בסדר גיטין הנהוגין, והרי דבר זה צעבר ועשה ולמה לא מיירי שכתב בעצמו. ועוד מילי דכדיבי הוא, וכי היכן מנינו איסור לאו או עשה לאונס שלא יכתוב גט, הלאו דלא יוכל לשלחה על הנתינה קאי לא על הכתיבה, ואם יכתוב אלף גיטין כל זמן שלא יתן צידה אין כאן איסור, ולמה לא יוכל להכין והלא מדעתה יכול לגרשה או אם תזנה תחתיו. וא"כ כתיבה אין כאן עזירה ולא שייך כתיבה אין שליח לד"ע. ומה שהביא מתן גט זה לעבדי [גיטין י"א

ע"ב]. דבר זה מביא לידי גיחוך, וכי שליח המשחרר הוא זה והלא אינו אלא שליח של העבד להיות זוכה לו שלא צפינו זוכיה מטעם שליחות^ה. ואם יאמר שזוכיה מדברי רבי מאיר שאומר יחזור ומשמע שאם אינו חוזר שפיר נותן השליח השטר שחרור ליד העבד^ו. אי בעית אמינא ומנין ליה שר"מ אינו סובר כר' ישמעאל [שם ל"ח ע"ב] דלעולם בהם תעבודו רשות. ועוד וכי לא משכחת במשחררו לצורך מצוה שאין בו איסור כלל^ז.

ומה שהביא מצעלי מומין לר"ע דאם עלו לא ירדו [זבחים פ"ד ע"א] ואמאי לא פשיט מהכא דכהנים שלוחי דרחמנא. אני תמה על אדם גדול כמוהו מי דחקו לעייל נפשיה בצלוגתא ולהקשות מר' עקיבא, ולמה לא הקשה מכל הפסולים שאם עלו לא ירדו. אלא שקושיא זו לית ביה מששא, וכי דבר אחד יש לנו שהוא דבר עזירה ויש בו שליחות, והלא טביחה ומעילה ד"ע הוא ויש שליחות, אלא שגזירת המלך היא והתורה רצתה בפירושו, וג"כ פסולין שאם עלו לא ירדו גלי לן קרא ריבוי דזאת תורת העולה [ויקרא ו' ב'], אלא שבצעלי מומין נחלקו אם רבינו קרא צהך דומיא דשאר פסולין, דלר"ע כיון שכשירים צעוף לא גריעי משאר פסולין ושפיר רבינו קרא.

ואם יאמר הגאון מחותני נר"ו א"כ צמס' קדושין [מ"ג ע"א] דמקשה הניחא למ"ד שני כתובים הצאים כאחד אין מלמדין וכו', ולמה לא משני דאיכא כתוב שלישי כל הפסולין שעלו לא ירדו. זה אינו דהרי צאמת כהנים שלוחי דרחמנא נינהו ולא שייך אין שליח לד"ע, אבל למיפשט מהכא דכהנים שלוחי דרחמנא ליכא למיפשט דשאני הכא דרבי קרא. ומה שכתב מדלל הביא ראייה דכהנים שלוחי דרחמנא מקרבנות שהביאו קודם תמיד של שחר או אחר תמיד של בין הערבים דמוכח מתוס' [פסחים נ"ח ע"ב ד"ה העולה] דכשרים, ואי סלקא דעתך שלוחי דידן הרי אין שליח לד"ע. אני תמה כמה כרכורים כרכרו התוס' להכשיר צדיעבד, ועד כאן לא קאמרו התוס' שכשר אלא אליבא דאמת דשלוחי דרחמנא נינהו, אבל איך יפשוט בגמרא האיבעיא מדברי התוס' זה דבר שאין לו שחר. ומכמה דברים היה יכול למפשט צעיא זו אלא שלא רצה לפשוט רק ממשנה או צרייתא מפורשת כמו שכתב הר"ן שם צפירושו למס' נדרים דף ל"ה ע"ב [ד"ה איבעיא]. ועוד מי לא משכחת ליה שהקריב הכהן קרבן שלו עצמו, או במחוסרי כפרה שאין צריכין דעת ולא צעי שליחות כדמוכח שם בנדרים.

1. עייזו להלו סי' פ"א אות י"ג, ובמהדו"ת סי' קל"ה ד"ה ומה, ועיי"ש ד"ה ראיתי נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 136] {726077}

ובין מה שרצה להוכיח גם אליבא דאמת דאיפשט בעיין דשלוחי
דרחמנא, כתב דבשמיטה המה שלוחי דידן ללא שייך
בשמיטה מי איכא מידי דאין לא מצינן למיעבד וכו', וא"כ אמאי
כשרים קרננות דיעבד קודם לתמיד של שחר או אחר תמיד של
בין הערבים. אני אומר וכי השמיטה נאסרה קודם לתמיד" או
אחרי תמיד של בין הערבים, ההקטרה נאסרה וערך עליה העולה
כתיב [ויקרא ו' ה'] ודרשינן [פסחים נ"ח ע"ב] עולה ראשונה,
וכן [כתוב שם] והקטיר עליה חלבי השלמים, אבל שמיטה לא
נאסרה, וא"כ דבריו אין להם פירוש. ובלאו הכי מי לא משכחת
ששטו באמת הבעלים בעצמם או במחוקרי כפרה כנ"ל.

ומה שהביא מתרומה [ט' ע"א] שיכול להמיר בקרבן שאינו שלו אם הבעל אמר כל הרוצה להמיר וכו'. תמה אני שאני התם דרבי קרא דכתיב [ויקרא כ"ז י'] לא יחליפנו ולא ימיר ודרשינן [שם] לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר בשל עצמו, ועוד וכי שם משום שליחות וכי האומר כל הרוצה להמיר וכו' האומר כן לוקה, זה לא מצינו ולא שמענו מעולם [אלא] הממיר¹ לוקה, ואם כן הוא רק מטעם נתינת רשות² ולא מטעם שליחות². אבל באמת אי לאו דרבייה קרא לא היה יכול להמיר, ומ"מ כיון דאין שלוחו מתחייב לא הביאו בסוגיא דקדושין להיות שלשה כתובים עם טביחה ומעילה. ומאד אני תמה על מחותני הגאון וכי זו דרך החכמים לדחות דברי החוס', וכי יש לנו כח לחלוק על התוספות במקום שלא מצינו מן הקדמונים חולק עליהם, ואפילו בראיות גמורות אין בידינו לדחות דבריהם קל וחומר בספרות כאלו שעלה השועל ופרץ בהם. ומה שכתב לחלק בין איסור לאו לעשה, ועוד יותר מזה דימה גם תמורה לעשה הואיל וניתק לעשה. תמה אני מאוד וכי לא ידע שלוקין על התמורה [שם ה' ע"ב], וא"כ מאי קולא דתמורה משאר לאוין ואדרבה שני לאוין ועשה יש בו. ועוד הכי לענין דבר עבירה יש חילוק בין לאו לעשה, ואטו לעבור על עשה אינו דבר עבירה. ואין דרך החכמים להשיב על דברים בטלים כאלו, הגע בעצמך בתמורה [ד' ע"ב] בפלוגתא דאביי ורבא בכל מידי דאמר רחמנא לא תעביד, שמקשה שם [ה' ע"א] מחורס ממין על שאינו מינו או תורס מרעה על היפה, ומאי קושיא הרי רבא במידי דאמר רחמנא לא תעביד אמר ללא מהני ושמת דוקא מה שהוא לא תעשה, וכן משמע לי שנא ללא תעביד והני רק עשה יניחו, אלא ודאי שאין לחלק בין לאו לעשה³, קל וחומר כמה שאמרו אין שליח לד"ע פשיטא שגם עשה דבר עבירה הוא.

ומה שהביא מחותני הגאון מחמש נשים המתקדשות בפירות שביעית [קידושין נ' ע"ב]. גם כן איני יודע

מה הוא סתם, וכי שליח של המקדש המה, הלא אשה לחצרתה נעשית שליח [שם נ"ב ע"א], ומה איסור יש בלוקח פירות שביעית אם קונה לזורך אכילה, ואם כן הנשים הללו נוטלים פירות הללו בקידושין וזריכין להם למאכל ביתם⁴. ומה שכתב שהרי המגרש אשתו ראשונה מזבח מוריד עליו דמעות [גיטין נ' ע"ב], ואפילו הכי אמרו [קידושין מ"א ע"א] לענין שליחות ישנו בעל כרחיה. דבריו תמוהים, הכי אמרו שיהיה בע"כ ע"י שליח, לא אמרו אלא שכיון שיכול לגרשה בע"כ יכול לגרשה ע"י שליח, ובעל כרחיה משכחת כשמגרשה בעצמו⁵, ועל ידי שליח מדעתה. ועוד אטו דוקא באשתו ראשונה מיירי, ואדרבה כבר כתבתי שאפילו לדינא דגמרא הגט הזה של העבדין המנוודה הזה בטל כיון שהיא אשתו הראשונה. וכן מ"ש מחותני מתרומה ג"כ לא דקדק כמה שכתב, ואטו בשביל שנתרבתה שליחות בתרומה נתרבה ג"כ תורס מן הרעה ע"י שליח. וכן מ"ש דבאפי קרא דדרשינן שליחות דרשינן תורס מן הרעה. על זה אני משיבו נשאלו למינוקות של בית רבן, שליחות מרבינן מגם אחס [במדבר י"ח כ"ח], ותורס מן הרעה אימרי מקוף הפרשה [שם ל"ב] ולא תשאו עליו חטא.

ומה שכתב ללא שייך אין שליח לדבר עבירה בתורס רגמ"ה, ודימה זה למה שכתבו החוס' בתמורה [ו' ע"א ד"ה והשתא] לענין כל מיילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, וכתבו החוס' דאם נשבע שלא לגרש אינו בכלל זה לפי שאינו דומה לאונס אבל כאן הוא צדה את האיסור וכו'. אני אומר אין דמיונו עולה יפה⁶, בשלמא דמה דעביד לא מהני זה חידוש ואין לך בו אלא חידוש ואמרינן דוקא דומיא דאונס, אבל אין שליח לד"ע אדרבה עיקר שליחות חידוש הוא, ואי לאו דילפינן מתרומה וגירושין מהי תיתי לומר שלוחו כמותו, וא"כ בעינן דומיא דתרומה וגירושין שאין שם דבר עבירה כלל. ואף שדבר זה סביר טובה מלד עלמותה ועל הסותר להביא ראיה, מ"מ ליתר שאת הביא ראיה מפורשת, שהרי שם בקידושין [מ"ב ע"ב] בסוגיא דאין שליח לד"ע, מקשה עשה שליחותו בעל הבית מעל, ואמאי נימא אין שליח לד"ע. ומאי קושיא והלא מה דבר עבירה יש כאן שמעל בהקדש, והרי הוא צדה האיסור כמה שהקדישו ואם לא הקדישו מותר ליהנות, ומה בין הקדיש דבר וצין נשבע שלא ליהנות מדבר⁷, אלא ודאי שגם בזה שייך אין שליח לד"ע. וגם למה העלים עיניו מרוב הפוסקים שאפילו בזה דאי עביד לא מהני הרבה פוסקים חולקים על דברי החוס', ועיין צ"ד סי' ר"ל ובח"מ סי' ר"ח [סעיף א' בהג"ה]. גם מ"ש שהלכה כאביי, רוצה לעקור תחומי הש"ס [ב"מ כ"ב ע"ב] דחוק מיע"ל קג"ס הלכה כרבא⁸. וגם העלים עיניו מכל דברי הפוסקים

(רבי ירוחם פישל פערלא).

6. וכ"כ בהלכה כרבא להלן סי' פ' אות כ"ה, במהדו"ת סי' ג', ובדורש לציון דרוש שמיני ד"ה ולתריץ. אך ע"י במהדו"ת סי' קכ"ט ריש אות א', ובחור"מ שם סי' ד"ה ומעתה סוגיין. ובהג"ה מבין המחבר שם. הודפס מאתר אוצר החכמה

2. וכ"כ להלן סוס"י פ"ב אות כ', ועיי"ש בהערות.
 3. וכ"כ במהדו"ת סי' קכ"ט סוד"ה ועוד אני, עיי"ש.
 4. עיין מהדו"ת סי' קכ"ט ד"ה ואפילו יהבינא.

5. עיין מהדו"ת יו"ד (סי' ס') [פוס"י ט' ד"ה ואמנם, וד"ה ע"כ], עיי"ש, נודע ביהודה השלם - אה"ע ב' / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 137] (726077)

הנ"ל דעכ"פ מכולהו מוכח להלכה כרצא, ותלה עלמו דקדוק קל כמד ליטנא שהביא רש"י⁷¹ [תמורה ו' ע"ז ד"ה דשינוי].

ומה שכתב וז"ל, גם דאסור לקדש בתו הקטנה ואפילו הכי איתא בש"ע דאז יכול לקדשה ע"י שליח. הנה מתחלה תיכף שגה צמה שאמר שאסור לקדש וכו', ולא כן הוא ואדרבה הלכתא שאין כאן איסור כלל רק מצוה שלא יקדש בתו הקטנה, וכן הוא בש"ע סי' ל"ז סעיף ח'. ועיין בית שמואל ס"ק י"א. ואפילו רב דאמר אסור [קידושין מ"א ע"א], מ"מ אם שאלה והסכימה ליכא איסור ועיין צ"ח [ריש סי' ל"ז ד"ה ומ"ש ומ"מ], ועוד כמה גווני דליכא איסור כגון בזמן גלות וכמ"ש התוס' צריש האיך מקדש [שם ד"ה אסור], וא"כ למה לא משכחת ע"י שליח אפילו לרב מכל שכן לדין דקיי"ל שאין כאן איסור כלל וכנ"ל.

ומה שכתב ממה שאסור לקדש אשה עד שיראנה [קידושין שם] ואפילו הכי מקדש על ידי שליח, גם כן תמהני, הלא אם אי אפשר לקדש בעצמו או אפילו מחמת שכבודה פנימה, מותר לכתחלה כמבואר בבית יוסף [ריש] סי' ל"ה, וא"כ כשמקדש ע"י שליח ודאי שהיה לו איזה טרדה המעכבתו ולמה לא יתפסו הקידושין⁷²! ועוד שאיסור זה אינו מלד הקדושין רק שמה שתגנה בעיניו, ואם גומר בדעתו שהוא מרוצה אפילו ימלא צד דבר מגונה אין כאן איסור, וא"כ איסור זה בדעתו תלוי ולכך לא אמרינן בזה אין שליח לד"ע.

ומ"ש עוד וזה לשונו, ולא זכרו מזה בהרמב"ם ובשאר פוסקים לענין שלא שליח לקדש אשה ומת השליח שיהא מותר באחות חייבי לאוין כמו שהתירו באחות חייבי כריתות, עכ"ל מחותני הגאון. והנה לולא מפני שיש אנשים הרבה הקוראים בדברי השואל והמשיב בלי עיון רק רואין אם המשיב משיב על כל פרט ופרט, וכשרואים איזה פרט נפקד בדברי המשיב סוברים שלא מצא תשובה ותופסין דברי השואל עיקר, ולכן אני מוכרח להשיב, אבל אי לאו הכי מפני כבוד מחותני הגאון לא היה לי לחזור על דבר זה ולשנותו, כי כבוד הרב הסתר דבר ולא ידעתי להולמו, והיכן אמרו שמותר באחות חייבי כריתות ומהו פירוש הדברים שמותר באחות חייבי כריתות, ואני רואה שכתב בלי עיון וראה מה שאמרו שם בנזיר דף י"ב ע"א, אמר רצא ומודה ר' יוחנן באשה שאין לה צד וכו', ונשתבש בפשט דברי הגמרא ואדרבה באשה שאין לה קרובות שיהיו עמה חייבי כריתות דהיינו שבט נשים שנאסרות זו על ידי זו מותר צה, ועתה יאמר איזו אשה נאסרת ע"י חזירתה בחייבי לאוין שיחשבה⁷³, וגם אם הוה משכח נשים שנאסרה ע"י קידושי חזירתה בחייבי לאוין מ"מ מה ענין זה לשליח לד"ע, אדרבה אותה שקידש השליח מותרת לגמרי היתה וזו נאסרת⁷⁴. דרך כלל אני מטער על שאני

רואה עד כמה הציאו הגיאות ומי וזמר מה דכתיב ברצון וכו'. זולת זה מה שרצה לומר שהתוס' כתבו זה לרצא לשיטתו, אין מן הצורך להשיב ואין ענין זה אל זה, וגם הלא כבר כתבתי שכל הפוסקים פסקו כרצא דאי עביד לא מהני. ומה שכתב מדלג פירשו הפוסקים שפסקו קדושין תופסין בחייבי לאוין דהיינו דוקא במקדש בעצמו. אומר אני כיון שכבר מבואר בדבריהם פעם אחת דרך כלל שאין שליח לד"ע אין צריכין לשנותו בכל פרט ופרט. וגם אין דרכו של הרמב"ם והרי"ף לכתוב דין מחודש שאינו מפורש בגמרא צהדיא אף שהוא מוכח בצמח הוכחות, כידוע למי שבקי בדרכיהם וצדציהם. הגע בעצמך הרי לענין שיחייב שולחו ודאי יש חילוק, ולמה צפ"ז מאיסורי ביאה [הל' ד'] שפסק הרמב"ם שכהן גדול צאלמנה לוקה על הקדושין ועל הצעילה, למה לא התנה שקדשה בעצמו ולא ע"י שליח, לא מצעיא אם סובר אפילו לא הוה צר חיובא א"כ אפילו היה השליח ישראל אין שליח לד"ע, אלא אפילו אם תדחוק סבוב דבעינן צר חיובא, מ"מ משכחת שגם השליח הוה צר חיובא צאלמנה וכגון משוח מלחמה או משוח שעבר. וגם צכהן הדיוט על הגרושה וזונה וכו' שפסק [שם הל' ב'] שאינו חייב כי אם צצעל אחר קידושין, ולמה לא התנה שלא יהיו הקדושין ע"י שליח כהן דהוה צר חיובא, אלא ודאי שאין דרכו של הרמב"ם לפרש מה שלא נתפרש בגמרא וסומך עלמו על הכלל שכתב שאין שליח לד"ע. וזולת זה אין שם בדברי מחותני הגאון דבר חדש, וכבר כתבתי שכל מה שהוציאו קול שמרדה או שעברה על החרם הכל שקר, והוכחתי והראיתי ציטול דבריהם בתשובות אשר כבר כתבתי, ודי צוה להיות המנודה והעבריינ נשאר צנדויו. ואם אשמו תשמע אליו לדור עמו היא אשמו השניה גם היא תלבש קללה כמוהו ארורים וערירים יהיו וערירים ימותו. והשומע לנו ישכון צטח⁷⁵.

ומאוד תמהני על מחותני הרב שעושה חרם רצינו גרשום קל והוא איסור חמור מאד. ואף שהחרם של שמי נשים לא פשט בכל ישראל [ש"ע סי' א' סעיף י'], אבל חרם שלא לגרש צע"כ חמיר טפ"י ופשט בכל ישראל ויש צכחו לדחות איסור דאורייתא, וכמבואר בתשובת הר"ן סי' ל"ח דף פ"ה שורה ל"א וז"ל, וכי תאמר יתן לה גט שהרי האשה מתגרשת צע"כ וגמלא שיהיה מותר ללכת בכל אותן מקומות שירצה וחיילא השצועה, אף צוה אינו רשאי מפני הקנס שיש צדצר מלד המלכות כאשר אמרתם, ולא עוד אלא שאנו מוחזקים שיש חרם הקהלות צדצר או תקנת רצינו גרשום ז"ל, ודבר זה פשט איסורו צכל ישראל שלא ראינו ולא שמענו אשה מתגרשת צעל כרחה, ואין אומרים לו לאדם לפרוץ גדרן של ראשונים כדי לקיים צצועתו, שהרי אפילו איסור דרצנן דוחה של חורה צשב ואל תעשה [יבמות ז' ע"ב], וכיון דלגרש אינו

7. עייז לעיל סי' א' ד"ה גם, ובהערות שם. גודע ביהודה השלם - אה"ע ב' / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי {עמוד 138} (726077)

רשאי אף להניחה עגונה ולינך לארץ ישראל אינו רשאי, ונמצא שקרוז הדבר ששבעה זו אינה לריכה היתר חכם וצטילה היא מאליה, עכ"ל הר"ן. הרי שמחמת החרם שלא לגרש צעל כרחה נדחה שבעה דאורייתא¹⁰. וגם מצואר צדבריו שהוא איסור תורה, שהרי כחצוה הלשון, שהרי אפילו איסור דרבנן וכו', ומאי אפילו הרי בחרם הקהלות איירי, וה"ל למימר שהרי איסור רבנן דוחה וכו', אלא ודאי הכי קאמר שהרי אפילו איסור ממש דרבנן דוחה וכו', וקל וחומר החרם שאף שהקהלות תקנו חרם זה מ"מ כיון שכבר עשאוהו וגזרו חרם הרי החרם דאורייתא ממש¹¹. וא"כ הדבר פשוט שהשליחות צטל, אם השבעה דוחה, קל וחומר שדוחה השליחות ואין כאן שליחות דצעל ואין כאן גט¹². וממילא עובר בכל יום גם על חרם דשמי נשים¹³. ומעתה הנה יאל פלוני הזה חרגמ"ה חומרנו על ראשו חונן מימינו ומחוסר כפורים משמאלו, ולא יאצה ה' סלות לו עד יגרש אשתו השניה שנשא בעצרה וישוב לאשתו הראשונה, או ירצה אשתו ראשונה שתקבל גט צרצון ואז יוכל לשאל סליחה ומחילה על העבר.

נאום המדבר להעמיד האמת על מכונו¹⁰.

והנה מחותני הגאון צפתח דבריו כתב האי פסקא שהגט צטל מטעם אין שליח לד"ע בשם המשנה למלך. והנה יגעתי ולא מצאתי דבר זה במשנה למלך ואני הוא שהמצאתי קצרה זו, וכוונת מחותני בזה כאלו אין צנחי להמציא דבר זה מעצמי ונחלצשתי צטליתו של המשנה למלך. ואני אומר לא מחוכמתא יתירא דאית צי רק מן השמים האירו עיני להציל מאיסור אשת איש. אבל מחותני הראה גם בזה כמה גצרה אללו אהבת הנינוח להחכנד צקלון וכו' יותר מבקשת התכלית, שהרי בקשת התכלית שלו לספור קצרה זו ויותר טוב היה לו לאומרה בשמי, משא"כ עתה שתלה צאילן גדול המשנה למלך לא יתקבלו דבריו כלל¹¹. וה' יצרך את עמו צטלום ואני לצטום כי אדבר רק לבקשת התכלית ולא יותר.

דברי אלה יום ה' ח' כסליו תקכ"ז לפ"ק.

סימן עח

תשובת הגאון רבי צבי הירש בענין הנ"ל

הנידון אשר נשאל עליו וכל לדי חלקי הסותר הנופלים צשאלתו. אך צנדון אשר צא צשאלה הקודמת מצלי פנות אחרות אחוה דעי הקלושה, צענות חלושה, וכדרך התלמיד הדן לפני רבותיו, אשר מציע ספיקותיו, והרצ המורה יורני דרך ישרה, ודברי התלמיד לא יזינה, ודעת התלמיד הנצוכה צעמקי ים התלמוד ינית, ומאת העוזר האמתי עזר אשאלה, ואם כי אין צלשוני מלה, הוא יורני, צעת הגיוני, ויפתח פי צעת הטיפי, ואען ואומר, צעזר עלי גומר.

גרסינן צמס' צ"מ דף י' ע"ב. ומי איכא למאן דאמר חזר משום שליחות אחרצאי, אי"כ מצינו שליח לדבר עצירה וקיי"ל דאין שליח לד"ע, אמר רצינא כי אמרינן אין שליח לד"ע היכא דשליח צר חיובא הוא, אבל היכא דשליח לאו צר חיובא הוא מיחייב שולחו. פירש"י, משום דאי צר חיובא הוא יכול לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין. אלא מעתה האומר לאשה צא וגנוב לי חייב כו', אשה נמי לצי מגרשה משלמה. רב סמא אמר היכא אמרינן אין שליח לד"ע היכא דאי צעי עמיד אי צעי לא עמיד, לאפוקי חזר דצעל כרחה מותיב צה, מאי צניייהו, איכא צניייהו אמר לאשה אקפי לן קטון, אי נמי כהן שאמר לישראל צא וקדש לי אשה גרושה, דבר חיובא לא הוי ואי צעי לא עמיד, לרצינא חייב

ואלה דברי המאה"ג המפורסם מוהר"ר צבי הירש אבדק"ק טישוויץ שהוא לע"ע אב"ד דק"ק בראד.

ראובן שגירש את אשתו צלי רצונה ע"י שליח ועבר על חרם רצינו גרשום מאור הגולה שגזר צכח חרם הגדול אשר ככה לא יעשה צקרצ עמנו, והאיש הזה לא טוב עשה צחוך עמיו, האם אשתו מגורשת צגט זה, ואם יש חילוק צין אם השליח ידע שאסור לעשות או לא ידע. ולצאר פרט צין זה מתוך דברי הגמרא.

תשובה

בנדון כזה נשאל צכוד מורנו ורצינו ר"ג ור"מ הרב הגאון מוהר"ר יחזקאל הלוי י"ץ אצ"ד ור"מ דק"ק פראג יע"א, אך גוף נדון השאלה לא ידעתי היאך היתה, ואשר יאל מפה קדוש הגאון הנ"ל ג"כ לא ראיתי, אך שמן דבר ממנו נשמע והדברים הם ערצים לאוון שומעת. וכל איש אשר נתן לו ה' לצ לדעת, ערצים לאזנו מחליל ותופת, וימתקו לפיו מדצש ונופת, ואלי דבר יגונב כשמעי דבר חדש היואל ללמד דעת וצינה, אמרתי אסורה נא ואראה מראות יחזקאל כי נורא הוא. וצינדון אשר נשאל מורי לא אדבר דבר, כי מי יאל ומי יוצא אחר אשר כבר עשוהו, וצפרט כי לא ידעתי

8. וכ"כ לעיל סוס"י ע"ה ד"ה ואם שייך, ולהלן סוס"י פ"ד, אך במהדו"ת יו"ד סי' ה', וריש סי' קמ"ו, ובאה"ע סי' ח' ד"ה ועתה, העלה דהחרם אינו דאורייתא ממש, ע"ש.
נודע ביהודה השלם - אה"ע ב / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 139] {726077}

9. עיין מהדו"ת סי' צ' ד"ה ומתחלה.
10. בשו"ת זכרון יוסף אה"ע סי' ט"ו, ובשו"ת גבעת פנחס סימן כ"ט, גם השיבו על עובדא זו, הבאנום בראש ההערות לסימן זה נוסף א' ג'.
הודפס מאתר אוצר החכמה

שאלות ותשובות

התם סופר

חלק אבן העזר

חלק שני

תשובה א

האריך במעיל צדקה [סי' ל"ג] ליתן טעם שאין כופין לישא אשה בזה"ז, היינו ההוא אמר מצינא למיקם בנפשי בלי חטא, אעפ"י שלדעתי הבל פוצה פיו, מ"מ אין לנו לכופו, אבל הטוען בהיפוך לא מצינא למיקם בנפשי, ובשגם לא קיים עדיין פ"ו, והרי התירה תורה יפת תואר נגד יצה"ר, לא אלים חרגמ"ה מאורייתא דמשה, וכבר הארכתני בזה בכמה תשובות:

ומצורף לזה יפה רמז הדר גאונו כיון שהיא מומרת לחלל שבת ולכל התורה, ועתה נחבשה ע"י נפשות, מאן ספון מאן חשוב להתירה עוד לבעלה אחר יציאתה מבית האסורים. ועוד נ"ל הרי הנודרת ואינה מקיימת מתגרשת בע"כ משום שבניה מתים בחטא נדרים [כתובות ע"ב ע"א], מכ"ש זו שממיתה בניה בן קטן בן ג' או ד' שנים בשאט נפש, ונאמר [ישעיה מ"ט ט"ו] התשכח אשה עולה מרחם בן בטנה גם אלה תשכחנה, א"כ א"א להבנות ממנה כי תשחית זרעה והריונה ג"כ. ע"כ יפה דן יפה הורה, אלא שמהיות טוב כתב שיגרש בעצמו מידו לידה לא ע"י שליח:

לזה אעתיק לו מ"ש אצלי בגליון ש"ע ת"מ רס"י

קפ"ב, וזה לשוני על הגליון עיין תשו' מהרי"ט

[ח"א סי' קט"ז ד"ה ותו] שרמז מל"מ פ"ב מרוצח

[ה"ב], ולזה נתכוין הגאון מה"ו יצחק זצ"ל בתשו'

נב"י קמא חא"ע [ריש] סי' ע"ו, ולחנם התמרמר

עליו הגאון נב"י [סוסי' ע"ז] א. ולדינא נ"ל בוודאי

שיל"ת, פ"ב יום א' בטו"ב אלול תקצ"ח לפ"ק. תכל שנה וקלקלותיה תחל שנה וברכות רבות לראש צדיק וביתו ה"ה י"ג הרב הגאון הגדול המפורסם כמה"ו נחום נ"י אב"ד ור"מ דק"ק נ"ש והמדינה יע"א.

יקרתו הגיעני ע"ד אשה מרשעת ומעלליה רעים בחילול שבת בפרהסיא ובאיסורים חמורים כמפורסמים, עד שלבסוף רצחה פרי בטנה ונתפסה למלכות ונפסק דינה כרוצח, ומחמת בקשות רבות התחסדו עמה שתשב בבית האסורים אשר אסוריה אסורים שם י"ב שנה, והורמא ניתן מהמלכות לגרשה בעל כרחה אם הבעל רוצה, והבעל רך בשנים וקשה לעגן זמן רב, ודעת הדרתו להתיר לו לגרש בע"כ, וכתב ששמע שנשאלתי על זה וגליתי דעתי להתיר:

לא יאמין פרמכ"ת ידידי נ"י כי לא נודע לי מדבר זה עד עכשיו, ומ"מ הריני מסכים עם הוראתו מהטעמים שכתב פר"מ הדרתו. ונוסף לזה כי מיעוט הפוסקים המחמירים היינו בשהה ולא ילדה ומשום בטול פריה ורביה בשב ואל תעשה י"ל העמיד רגמ"ה דבריו, ויש כח ביד חכמים לעקור בשב וא"ת, אבל להעמיד איש רך בשנים בלי אשה כלל, וקרוב לודאי ממש שיחטא בקום ועשה, ואפי' חכמי ישראל אמרו מאן הוה ליומיה [יומא י"ח ע"ב], ואם כי

מרן על גליון חו"מ שלפנינו כתוב בזה"ל: "עיין תשובת

(א) וכ"כ בקובץ תשובות סי' פ' ד"ה ומה. ובהגהות

ומהותו, וא"א לברר בכתב מה ענינו וטבעו ומהותו, וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' עדות [ה"י], ואין לדיין אלא מה שענינו רואות, ואפי' שיבא מכשורי לא בעינא דלימטי לי, וחכם שכמותו ענינו בראשו לנוכח יביטו עד היכן מגיע שכלו והבנתו. אך מה שנוגע לפלפל בהלכה ולברר שרש הדין ומקורו מש"ס ופוסקים אשמור לדבר כיד ד' הטובה עלי, והוא יעזורני ע"ד כבוד שמו הגדול שלא אכשל בדבר הלכה:

גרסינן פ"ק דחגיגה ג' ע"ב ת"ר איזהו שוטה, פירש"י האמור בכל מקום שפטור מכל המצות ומן העונש ואין קנינו קנין ואין ממכרו ממכר עכ"ל, היוצא יחידי בלילה והלן בבית הקברות והמקרקע כסותו. והנה יש לעיין מה גדר נתנו בשוטה, הלא אפי' חרש פטור מהמצות והעונשים ואין קנינו וממכרו כלום והכל משום שאין בו דיעה, וידוע הוא כי החרש אין בו אחת מכל אלו המנויים כאן, ואפ"ה הואיל ואין דעתו שלימה ממועט הוא מכל האמור, ומכ"ש מי שדעתו פחותה מן החרש כמו רוב הפתאים, וא"כ מ"ט נתנו חז"ל גדר איזהו שוטה. ויותר מזה יש לתמוה למה מנו חכמים בכל מקום חרש ושוטה, ואפשר וקרוב לודאי שכך היא הלכה למשה מסיני, וקשה כיון דתני חרש ומכ"ש הגרוע ממנו בדעת למה הדר תני שוטה, בשלמא קטן לק"מ, דקטן מחרש ושוטה לא אתי דאיכא קטנים דחריפי טובא בדעת, ואינהו מקטן לא אתי משום שאינו איש. ועיין מ"ש הר"ש ריש מס' תרומות, אבל בחרש ושוטה קשה. ועיין מ"ש תוס' גיטין כ"ב ע"ב ד"ה והא לאו בני דיעה וכו' דשוטה גרע מחרש, דלגבי חרש הוי מועיל גדול מלמדו ומזהירו לחלוץ אי לאו דאינו באומר אמרו, משא"כ שוטה ע"ש, מיהו למסקנא בחליצה תרווייהו פסולים ובכתיבת הגט תרווייהו כשרים בעומד על גבו כמ"ש תוס' שם. הדרן להנ"ל דקשיא לי מ"ט תני תרווייהו כלל:

גם יש לתמוה מ"ט לא הוזכר בש"ס בשום מקום דין הפתאים שהזכיר הרמב"ם פ"ט מה' עדות [ה"י], וגם הרמב"ם בעצמו לא הזכירו בשום מקום כי אם בה' עדות. ואי נמי נודה לדברי תשו' מהרי"ט [חאה"ע סי' ט"ז] שהרמב"ם נמי לא אמרו אלא גבי

אם הקפיד הבעל לגרש דוקא על כרחא הוה אין שליח לדבר עבירה, ואם הקפיד דוקא ברצונה ועבר וגירש בע"כ פשיטא דהוה שינוי בשליחות ואינה מגורשת, אך אם עשה שליח לגרש כאשר תמצא ידו ומה לו למשלח אם יגרש בהיתר או באיסור, ואם יצוה לסופר לכתוב גט לאשתו וכתבו ב"ט יעיין ב"ש סי' קכ"ג סק"ו, לא שייך אין שליח לד"ע, כי לכתוב גט עשאו שליח ולא לכתוב ביום אסור דוקא, וה"ג דכוותיה. ובוזה מיושבים כל קושיות הגאון מה"ו יצחק ז"ל הנ"ל, זה הוה כמו ימירנו כל הרוצה להמיר ימיר, עיין מ"ש נב"י עצמו שם סס"י פ"ב אות כ', וזה דלא כקצה"ח סי' זה ע"ש עכ"ל שם על הגליון א:

והי' זה שלום וכ"ט דברי הטרוד מאוד א"נ:

משה"ק סופר מפפד"מ

תשובה ב

שיל"ת, פ"ב יום ה' יו"ד לירח תליתאי תקס"ט לפ"ק:

שאלה באיש אחד שמחמת רב דאגותיו והפסדים רבים תכופים שאירע לו בממונו נקרה במקרה מרה שחורה מלאנקילי שהוא גורם עצבות, ומחמת זה אינו מתחיל לדבר כלל עם בני אדם, אמנם אם מתחילין עמו משיב כהוגן, ומתפלל ועולה לתורה כדרך שאר בני אדם, ואמנם מתוך עצבון רוחו גרם כעסו שכמה פעמים מרד באבותיו, ועי"ז ברחא אשתו ממנו באמרה שאינה יכולה לסבול זה, ועי"י ריצוי ופיוסים נתפייס בריצוי לפטור אשתו בגט פטורים, ובשעת מעשה של אותו ריצוי היה טוען בעצמו שואל ומשיב דברים הראוים לו והגונים וטובים לענין, וקבל קנין לגרש את אשתו ע"ד הפשר הנעשה בפני הרב אב"ד בענין זה. ועתה נפשו בשאלתו אם ראוי לסדר הגט להזוג, אם אולי נאמר שהאיש בכלל שוטה יחשב שאין גירושיו כלום ואינו מוציא עולמית:

תשובה הנה לדון בדיני השוטים א"א כי אם בראיית עיני הדיין המבין מה טיבו

כפי הנוסח הכתוב בהגהות חו"מ.

(ב) ע"ע לעיל ח"א סי' ק"נ סוד"ה וא"כ, וד"ה ואמנם משום, וש"נ.

ה"ל מעשה שליח כמותו וכלו הוא בעצמו שחט הפסח, וכן בקידושין וגירושין כאלו הנעל עצמו נמן הקידושין או הגירושין, וכן למ"ד יש שליח לדבר עבירה דהוא צמידי דמעשה ושיין מיניו שליחות, אבל צתפילין כשהשליח מניח התפילין הנחה זו שהוא

עשה חשוב כאלו המשלח עשה

הנחה זו, אבל אכתי לא הניח התפילין על ראשו אלא על ראש שלוחו דאין גוף השליח כגוף המשלח, כיון דצמידי דממילא לא שייך מיניו שליחות. ומש"ה

צניינים ותפילין וסוכה נהי דה"ל עשיית השליח כעשיית המשלח,

כיון דגוף שלוחו לא הוי כגופו לא עשה המעשה בגופו אלא

בגוף שלוחו, אבל בפסח וקידושין, וגירושין שמיטת

הפסח ומעשה קידושין וגירושין דה"ל כאלו עשה הוא, הכי הוא

נגמר המעשה ודו"ק ותשכח דהכי הוא צירא דהך מלמא².

ב) חוץ מלדבר עבירה. צש"ח

נודע ציהודה בחלק אהע"ז קמא

(סי' עה) העלה, בנגט שניתן

ע"י שליח בעל כרחו דאינו גט

כלל, כיון דהיכא דאין שליח

בטל המקח ומחזיר, אבל אם לא הודיעו שהוא שלוחו של פלוני, נקנה המקח ויהיה הדין

בינו ובין זה ששלחו.

ג טעה וקנה ביוקר, אפילו בכל שהוא המקח בטל בין בקרקע בין במטלטלין, שיאמר לו

לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לפיכך: אם התנה עמו שעשהו שליח בין לתיקון בין לעוות,

פיתוחי חותם

1 עיין מש"כ רבינו לקמן (סי' שפב) דלפי דברי התוס' רי"ד

לא יהני שליחות במילה וכסוי הדם וזה כדעת הש"ך (בסק"ד)

וכול האחרונים האריכו בחידוש זה ובספר תבואות-שור (סי'

כח סקי"ד) פליג על דעה זו, ועיין בשו"ת בני-עולם (חיו"ד

סי' נג) ובחכמת-אדם (כלל קמט סעי' א) ובבינת-אדם (שער

איו"ה כלל ז) ובמגדל-עז (הלי' מילה) ובפלת (סי' כח אות

ג) ובשו"ת בית-הלוי (ח"א סי' י) ובספר דרך-פקודין

(להבני-יששכר) (מצוה ב חלק הדיבור אות ד). וראה עוד מה

שכתבנו בפיתוחי-חותם שם. ובספר אור-שמח (ריש הלי'

שלוחין) מבאר את דעת התוס' רי"ד באופן אחר ממה שלמד

רבינו בדבריו וז"ל שם: אמנם העיקר כתירוץ התוס' רי"ד אך

כוונתו דמכוון המצוה יתייחס אל גופו כמו גיטין וקדושין

שמגרש פלוני ע"י שליח ובגט נכתב שמו של המשלח וכן

בקדושין הכסף של המשלח ולו מתקדשת וכן עשיית סוכה

שיושב המשלח אח"כ בתוכה וכיו"ב, אבל לא היכא שהמעשה

המרכזי התכליתי יהיה אך לשליח כמו אם יאכל חבירו מצה

או יניח תפלין, ורק חסר עוד גדר בזה והוא דכוונת התורה

שיאכלו כל ישראל פסח או מצה ומרור וכיו"ב, ולא אם יאכל

אחד עבור חבירו שימלא אחד כריסו עבור כל העולם

ויתבטל מכוונת התורה שכל ישראל יאכלו בעצמם, וכן סוכה

2 עיין בספר ברכת-שמואל קידושין (סי' כ) מש"כ בזה בשם

הגר"ח מבריסק. ועיין שם עוד ברבריו בגמ' נדרים (סי' כח)

מה שביאר את דברי הרא"ש דלענין שמיעה לא מהני שליחות.

הוא אוכל ועל שמו ישחט וזרק הדם, אבל בסוכה ה"נ יכול לומר לשלוחו עשה לי סוכה והוא יושב בה, אבל אם יש בה צמירי לא קיים הוא כלום וכן יניח וכל המצות עכ"ל. וקשיא לי דהא בשליחות לדבר עבירה אי לאו דגלי קרא דאין שליח לדבר עבירה

הוי ליה צדין שליחות ואע"ג

דאין המשלח עושה כלום,

ולשמאי הזקן ס"ל דעושה שליח להרוג, דשליח של אדם כמותו

כדאיה רפ"צ דקידושין, ואין המשלח עושה כלום.¹

והנראה לענ"ד צוה כיון

דשליח של אדם כמותו לא אמרינן אלא צמידי דעשה דאו

ה"ל מעשה שלוחו כמותו, אבל צמידי דליכא עשה לא אמרינן

שליח של אדם כמותו, וכמ"ש הרא"ש צפירושו לנדרים (עב,

צ) כהא דעושה שליח להפך נדרי אשמו, דפריך בגמרא והא

לא שמיע ליה. וכתב שם ז"ל:

משמיעת האפוטרופוס אינו כשמיעת הנעל, ואע"פ שעשאו

שליח להפך, דצמידי דממילא לא שייך מיניו שליחות עכ"ל.

ומש"ה בפסח וקידושין וגירושין

בטל המקח ומחזיר, אבל אם לא הודיעו שהוא שלוחו של פלוני, נקנה המקח ויהיה הדין

בינו ובין זה ששלחו.

ג טעה וקנה ביוקר, אפילו בכל שהוא המקח בטל בין בקרקע בין במטלטלין, שיאמר לו

לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, לפיכך: אם התנה עמו שעשהו שליח בין לתיקון בין לעוות,

פיתוחי חותם

1 עיין מש"כ רבינו לקמן (סי' שפב) דלפי דברי התוס' רי"ד

לא יהני שליחות במילה וכסוי הדם וזה כדעת הש"ך (בסק"ד)

וכול האחרונים האריכו בחידוש זה ובספר תבואות-שור (סי'

כח סקי"ד) פליג על דעה זו, ועיין בשו"ת בני-עולם (חיו"ד

סי' נג) ובחכמת-אדם (כלל קמט סעי' א) ובבינת-אדם (שער

איו"ה כלל ז) ובמגדל-עז (הלי' מילה) ובפלת (סי' כח אות

ג) ובשו"ת בית-הלוי (ח"א סי' י) ובספר דרך-פקודין

(להבני-יששכר) (מצוה ב חלק הדיבור אות ד). וראה עוד מה

שכתבנו בפיתוחי-חותם שם. ובספר אור-שמח (ריש הלי'

שלוחין) מבאר את דעת התוס' רי"ד באופן אחר ממה שלמד

רבינו בדבריו וז"ל שם: אמנם העיקר כתירוץ התוס' רי"ד אך

כוונתו דמכוון המצוה יתייחס אל גופו כמו גיטין וקדושין

שמגרש פלוני ע"י שליח ובגט נכתב שמו של המשלח וכן

בקדושין הכסף של המשלח ולו מתקדשת וכן עשיית סוכה

שיושב המשלח אח"כ בתוכה וכיו"ב, אבל לא היכא שהמעשה

המרכזי התכליתי יהיה אך לשליח כמו אם יאכל חבירו מצה

או יניח תפלין, ורק חסר עוד גדר בזה והוא דכוונת התורה

שיאכלו כל ישראל פסח או מצה ומרור וכיו"ב, ולא אם יאכל

אחד עבור חבירו שימלא אחד כריסו עבור כל העולם

ויתבטל מכוונת התורה שכל ישראל יאכלו בעצמם, וכן סוכה

2 עיין בספר ברכת-שמואל קידושין (סי' כ) מש"כ בזה בשם

הגר"ח מבריסק. ועיין שם עוד ברבריו בגמ' נדרים (סי' כח)

מה שביאר את דברי הרא"ש דלענין שמיעה לא מהני שליחות.

קצות

חור"מ הלכות שלוחין סימן קפב

החושן

תשמג

לדבר עבירה המעשה בטל, וכמ"ש חוס' פ"ק דמזיעה (י, ז ד"ה דלמרי) וכיון דליכא חרס ר"ג הוא ליה שלד"ע. ולענ"ד נראה דהיכא דעושה שליח סתם לגרש ושיהיה ידו כידו ועשייתו כעשייתו, והשליח נתן לה הגט בע"כ, נכחאי גוונא שפיר הו גט

והלך השליח וטבחזו בשבת, דבזה כיון דלא עשאו שליח לזה גוף השליחות לא בטל וע"ס. ואם כן נראה דהוא הדין אם עשאו שליח נסתם לגרש ושליח מדעתיה דנפשיה נתן לה הגט בע"כ, דבזה עיקר השליחות לא בטל כיון דכבר נעשה שלוחו לגירושין,

כיון דיד השליח כיד המשלח
ועיקר הגט, ומה שנתן לה בטל
כרחה ועבר במרס ר"ג הו ליה
כאלו עשה עבירה מדעתו, וכל
כה"ג עיקר השליחות לא בטל,
וכמו שכתבנו כיוצא בזה במשנה
למנך (פ"ג מהלכות גניבה הל'
ו) גבי טביחה דיש שליח לדבר
עבירה, ואם עשאו שליח לשחוט
בשבת דגמי שבת אין שליח לדבר
עבירה בטל השליחות לגמרי,
ואם עשאו שליח נסתם לטביחה

אפילו מכר לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה, אינו יכול לחזור בו וחיוב המשלח ליתן כפי התנאי.

הגה: מי שצוה לאחד שיתעסק לו באיזו דבר והוא הוציא עליו הוצאות, אם הוציא עליו יותר מן הרגילות להוציא על עסק כזה, אין צריך להחזיר דלא אסיק אדעתיה שיוציא כל כך, אבל אם לא הוציא יותר מן הרגילות חייב לשלם לו (מהרי"ק שורש י), ואם יש טענה ביניהם עיין לעיל (סי' צא ס"ג וסי' צג ס"ד).

ומרס רצנו גרסום גבי גירושין

אינו אלא כמו איסור אחר³,

והגם שמדברי השו"מ הנזכר שסתם דבריו צוה אינו מחלק בכל זה, אמנם לענ"ד נראה כמו שכתבנו, דדוקא היכא דעשאו שליח לכך לגרש בע"כ, אבל נסתם לא מיטל השליחות. ויחא לי צוה מאי דקשיא לן דברי השו"מ הנזכר, נהא דקיי"ל שליח עושה שליח אפילו עד מאה, והכין הלכה מרווחתא

ד יש מי שאומר שכל זמן שלא יברר המשלח שעשאו שליח לקנות לו סתם, יכול המוכר לומר שהתנה עמו בין לתקן בין לעוות, והמוציא מחבירו עליו הראיה.

ה אם הטעה השליח את הלוקח, דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שתות, וזכה המשלח ביתרון.

ו נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות, הרי זה עוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו שעשה, וחוזר ומוכר למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו, והאחריות על השליח.

הגה: ודוקא שהמשלח מספיק עצמו באחריות השליח ורוצה בקיום המקח, אבל אם אינו מספיק עצמו לזה ורוצה לבטלו הרשות בידו (ר"ן ריש פרק ב דקידושין), יש אומרים דוקא שאין לו לשליח להחזיר מעותיו למשלח, אבל אם רוצה להחזיר לו מעותיו הרשות בידו (טור בשם הרא"ש).

ז הנותן מעות לשלוחו לקנות לו פירות ויפסוק עם המוכר ליתנם לו ביום פלוני, וטעה השליח ולא התנה שיתנם לו כשעת הזול והזולו, הרי זה עוות והמשלח יכול לחזור בו, ואין צריך

פיתוחי חותם

אוכל עבור עצמו, ואם לאחר שאכל תו כבר אינו בר חיובא ולא מצי להיות שליח בזה, וכמו מאן דליתא בתרומה דנפשיה או שאינו בתורת גיטין וקדושין וכו', ורק גבי חלב דהשלילה שלא לאכול אין לו גבול ותכלה, ולפי"ז הקושיא מתפילין אין לה מקום, דכל זמן שמניח חברו תפילין מניח עבור עצמו, דאימת מיפטר חברו מתפילין שנייחס את הפעולה עבור המשלח, ואם לא בשעה שאין זמן חיוב כמו בלילה א"כ גם המשלח מיפטר אז ואין זו פעולת מצוה, אם לא דכוונתו דיניח שני תפילין אחד עבורו ואחד עבור חברו המשלחו ודו"ק, עכ"ל. ועיין בזה עוד בספר חלקת יואב (חור"מ סי' ד) מש"כ בזה בטו"ד ובקובץ שיעורים (שם).

3 עיין בהגהות ברוך-טעם כאן, ובשו"ת כתב סופר (חור"מ סי' מ) שהקשו על רבינו דאינו דומה כלל דהתם הרי לא שלחו כלל לטבוח בשבת והשליח יכול לטבוח גם בחול וא"כ מה שטבח בשבת עשה מדעת עצמו, אבל כאן הרי הבעל שלחו לגרש אשה זו דוקא, וכיון שאין האשה רוצה בגירושין הרי הו שלוחו לגרשה בע"כ דהרי אין ביד השליח לגרשה מדעתה, ואף שהבעל לא אמר לו דוקא לגרש בע"כ אבל סו"ס

ובספר בית-אפרים (חור"מ סי' סז) האריך בזה. ועיין כאן בהגהות ברוך טעם שכתב דכעין סברת רבינו כבר כתב ברא"ש בגמ' ב"מ (פ"ז ס"ו ו) לענין אמירה לעכו"ם, וז"ל הרא"ש שם: אע"פ שמותר לומר לנכרי אכול נבילה זו, שאני התם שאם היה הישראל עושה בידים מה שהנכרי עושה במאמרו דהיינו שנותן הנבילה לתוך פיו היה מותר, דישאל יכול ליתן נבילה לתוך פיו, עכ"ל. ועיין באור-שמתח (ריש הל' שלוחין) שהקשה על דברי רבנו כאן וכתב בזה"ל: ואכתי לא מתיישב על אכילת פסח ועל אכילת מצה דיעשה ע"י שליח ויהא כאילו אכל המשלח, ואי דנימא דגם זה תלוי בגופו והו כאילו אכל שלא בפיו ובמעיו, א"כ למה ליה לרבא לומר באומר לחבירו אכול חלב מטעם דלא מצינו זה נהנה זה מתחייב לימא משום שאין זה בגופו, וכמו שהקשה על חוס' רי"ד, ואם נאמר דזה גופא טעמא משום דזה נהנה וזה נפיק לא אמרינן, אכתי קשה למה ליה לרבא להשמיענו דוקא אליבא דבית שמאי לימא טפי במצות אכילה ולכו"ע, ולכן יש בזה עוד גדר נוסף דהרי אינו מחוייב לאוכל רק כזית אחד מפסח ומצה, ואימת יוציאו חברו טרם שאכל הלא מה שאוכל

אלא שליח של העבד להיות זוכה לו שלא בפניו זכיה מטעם שליחות וכו' ע"ש. וזוהו כחז נמי לדחות דברי תשובת הרב הנזכר, מהאי דחמש נשים המתקדשות בכלכלה של פירות שזיעים וקבלה אחת צעד כולם, והתם נמי כיון דאסור לקדש בפירות שזיעים הוי ליה שליח לדבר עבירה

(קידושין ג, ז). ונדחה ממילא בזה דהתם נמי שלוחה של המתקדשות אינה ולא שלוחה של המקדש וע"ש. ולי נראה דברי הרב מוהר"ר יצחק הלוי ז"ל, דכל כה"ג נמי שליח של המשלח והוא הנותן הוי, לפי מה שמבואר בתוס' פרק איזהו נשך (ב"מ עא, ז ד"ה בשלמא ספא לחומר) וז"ל: תימה אמאי לא הוי ריבית גמור כשהעמידו אלל ישראל אפי' מקבל הנכרי ריבית, שהרי נעשה הישראל שני שלוחו של ראשון לקבל חובו מיד נכרי וי"ל דאפי' שיוכל לזכות לחבירו במציאה, הכא אין קבלתו מן הנכרי וזכה לישראל חבירו, דנהי

דאם היה הנכרי מפקיר מעותיו היה יכול לזכות לחבירו, השתא מיהת שהנכרי אינו מפקירן אלל צא לזכות מעותיו ללוה ע"י זה, אין לו כח לזכות, שא"כ היה הישראל המקבל, שלוחו של נכרי לזכות במעותיו לישראל ואין שליחות לנכרי, וה"ל להיות מותר אפילו העמידו אלל ישראל אי לאו דלחומר אחרין שליחות לנכרי עכ"ל. ומבואר דכל היכא דהנותן אינו מפקיר הדבר שנותן ה"ל שלוחו של הנותן לזכות לחבירו, וכל היכא דליכא תורת שליחות וכגון לנכרי לא מהני זכייתו לחבירו, וא"כ ה"ה כה"ג כיון דמשחרר עבדו עובר בעשה, וה"ל שלוחו של הרב לזכות לעבדו ואשלד"ע⁵, וזוהו נמי ממילא קמה גם נצבה ראייתו מחמש

ישראל, ואלו גבי קידושין כחז צאה"ע (סי' לו) דאין שליח עושה שליח ומשום דמילי לא מימסרי לשליח, והוא מדברי המרדכי פ"ב דקידושין (סי' תקה) ז"ל: פסק הקדוש מרדוש, להעושה שליח לקדש וכו' אפילו אימנס דרך אינו יכול לעשות שליח אחר, משום

דמילי נינהו ומילי לא ממסרי לשליח, ואע"ג דגבי גט קי"ל שליח עושה שליח ולא הוי מילי משום מסירת הגט, וה"נ איכא מסירת הטבעת, לא דמי, דגבי גט אשה מתגרשת בע"כ ומיד כשהגיע הגט ליד השליח הרי היא כאלו מגורשת, הלכך לא הוי מילי שהרי השליח יכול לגרש בע"כ דיד השליח כיד הצעל, אבל שליח של קידושין אס לא תאכזה האשה אינה מתקדשת הלכך ה"ל מילי עכ"ל. וכיון דהאידנא צמר חרס ר"ג גם בגירושין אס לא תאכזה האשה אינה מגורשת, כיון דאשלד"ע א"כ מ"ש גירושין מקידושין⁴. ולפי מ"ש דכל שנותן ליד השליח

צמתם ועושה אותו שליח צמתם לגרש ה"ל ידו כיד הצעל, ואס עובר ונותן בע"כ שפיר מתגרשת, ניחא, ודו"ק.

והגדה ראיתי שם בשו"ת הנזכר (נו"כ סי' עו) תשובת הרב הגאון מוהר"ר יצחק הלוי ז"ל, וז"ל: ותימה מאד על התוס' (שם י, ז ד"ה דאמר) שכתבו צדח תירונא דהיכא דאשלד"ע הקידושין בטל, קשה מתני' מפורשת. האומר תן שחרור זה לעבדי לא יחזיר, וקיי"ל כרב יהודה דמשחרר עבדו עובר בעשה, וא"כ היכי משוחרר הא אין שלד"ע. וכחז עלה הרב הגאון צעל המחבר שו"ת הנזכר (סי' עו) ז"ל: ומה שהביא מתן שחרור זה לעבד, דבר זה מביא לידי גיחוק, וכי שליח המשחרר הוא זה, והוא אינו

פיתוחי חותם

וממילא מתגרשת, וה"ה בשטר שחרור דגם לא צריך בו זכיה כמו בגט אשה, ואין צריך שיהיה שלוחו של בעל הממון ממש.

אך בחידושי הג"ר שמואל (רוחבסקין) בגמ' גיטין (סי' יג) דחה דבריהם וכתב דרק בשעתה שליח לקבלה בזה לא בעינן שלוחו של בעל הממון אבל ע"י זכיה שפיר בעינן שיהיה שלוחו של בעה"מ וכמש"כ בברכת שמואל בגמ' קידושין (סי' כג) והוכיח כן מכמה דוכתי, והטעם בזה דזכיה לא הוי ידו כידה רק ע"י שנעשה זוכה בקנינים ואחרי שנעשה ידו ליד קנינים עבורה הו"ל גם נתינה וא"כ ממילא צריך גם שלוחו של בעל הממון.

ועיין באור שמש (פ"ג מה' גירושין הט"ו) שכתב להדיא דגם בגט אשה ושחרור אף ע"י זכיה לא בעינן שלוחו של בעה"מ. ובסוף ספר דברי חיים [אויצרבאך] (בחידושים מאחיו רבי אליעזר סי' לו) תירץ את קושיית רבינו דמה דבעינן שלוחו של בעל הממון אין הכוונה שהזוכה נעשה שלוחו של המזכה אלא שבאמת הזוכה הוא שלוחו של זה שזוכין עבורו ורק התהוות מעשה השליחות

הרי שלוחו לגרש אשה זו, וכיון שהאשה אינה רוצה הרי הוא שלוחו לגרשה גם באופן זה.

4 בספר משנת רבי אהרן (סי' סא) תירץ קושיית רבינו זו וכתב דאף כשמגרשה השליח בע"כ לא מהני הגירושין, מ"מ כל שהאשה מתרצה להתגרש הרי כל הגירושין הוא מדעתו בלבד, ולא בעינן לחלות של הגירושין את דעתה ורצונה, ומשום הכי שפיר חשיב שליחות דגירושין מעשה ולא מילי. ועיין עוד מזה מה שכתבנו בפיתוחי חותם לקמן (סימן רמד סק"ב).

5 וכן הקשה גם הגרעק"א בתשובותיו (סי' קצד, ועיי"ש מש"כ בדעת הריטב"א בעיקר הדין דבעי שלוחו של בעל הממון) אך באחרונים [עיין דברי משפט] כתבו דלכאורה לא קשה מידי דהרי מבואר בירושלמי דבגט אין צריך שיהיה שלוחו של בעל הממון משום דא"צ כלל לעשות מעשה קנין לזכיית הגט רק צריך שיכנס הגט לרשותה וממילא היא זוכה בו, וא"כ אין צריך שיהיה שלוחו של בעל הממון דאינה עושה אותו שליח לזכיית הגט אלא דהיא עושה אותו שליח על דין יד גרידא דנעשה ידו כידה

קצות

ח"מ הלכות שלוחין סימן קפג

החושן

תשמה

נשים המתקדשות בפירות שציעית, וע"ש בסי' קסג (סק"א)°.
 אלא דבעיקר הדין נראה כדברי הרב הגאון בעה"מ שו"מ נ"ב
 וכמ"ש תוספות פ"ק דמזיעה, דהיכא לאין של"ע מיטל
 השליחות לגמרי. ומה שהציא ראייה משחרור, נראה כיון דעלה
 אמרו שם בגמרא פ"ק דגיטין
 (יא, ז) דתן כזי, וכתנו סס
 תוספות דלא אמרינן תן כזי
 אלא כתנו ולא נמנה, ושחרור
 הו' כתנו, דאי לאו דעבד ליה
 נייח נפשיה לא שחרריה וע"ש.
 וכיון דאינו משחררו כתנו אינו
 עובר בעשה, וכמו שכתב
 הרשב"א דמשחרר עבדו אינו
 עובר בעשה אלא כשמשחררו
 בתנו, ועיין בדברי הרב המגיד
 (פ"ט מהלכות זכיה ומתנה ה'י
 יא), בהא דכתב הרמב"ם אמר
 פלוני עבדי עשו אותו בן חורין
 כו' כופין את הירשין ומשחררין
 אותו, וז"ל: וכבר הקשו
 המפרשים ז"ל, כיון דקי"ל
 דהמשחרר עבדו עובר בעשה
 ונתבאר (פ"ט מהלכות עבדים
 ה'י ו) היאך שומעין לו לעבור
 על דברי תורה, והרבה דברים
 נאמרו בזה וכתב הרשב"א ז"ל:
 ושמה נאמר שכל שאמר הרב
 לשחררו אומדין אותו שעושה לו
 טובה שהוא חייב לו כך על
 גמולו, דאחזקי אינשי בעבדים
 בעשה לא מחזקינן, וכיון שכן
 הרי כמוכרו לו, ומה שאסרה
 תורה לשחרר עבדים בלא גמילת
 טובה אלא ברצון הלז והלז יודע

עבר על דבריו, ויש אומרים דדוקא שמכר להן בשני שטרות (טור).

יא אמר לו מכור שדה ולא פירש אפילו מכר למאה ממכרו קיים, במה דברים אמורים: כמשכרה בשטר אחד או כשמכרם בב' שטרות והחתימם השליח, אבל אם מכר לשנים בשני שטרות ולא החתימם השליח מכרו בטל.

יב עשה שליח לקנות לו שדה, ואמר המוכר לשליח על תנאי שיחזירוהו לי כשיהיו לי מעות, והשיב השליח אתה והמשלח חברים בטוב תתפשרו, אינו מכור אלא על זה התנאי, וצריך להחזיר לו כשירצה המוכר, ודין הפירות שאכל נתבאר בטור יורה דעה (סימן קעד).

קפג עשה שליח לקנות לו חפצין

וקנה לו שעורים

ובו ט סעיפים

א הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה ולא לקחה, אין לו עליו אלא תרעומת, ואם ידוע שלקח במעות המשלח, מוציא ממנו בעל כרחו.

אם לחסד אם לגמילות כנ"ל עכ"ל. וא"כ ה"נ כיון שאמר תן שחרור זה לעבדי אחזקי אינשי בעשה לא מחזקינן, ומה"ט ניחא דאמרי ביה תן כזי, כיון דודאי לא עבר בעשה וע"כ משום

איו טובה משחררו וה"ל כתוב ומש"ה תן ידיה כזי, ומה דמייתי ראייה מחמת נשים המתקדשות בכללה פירות שציעית וקבלה אחת מהן בשביל כולם, נראה, לפי מ"ש בסי' שמח (סק"א), דשנת שלוחו לגנוב אדעתיה ידיה ואדעתיה דמשלחו להיות שומפין בגניבה דאע"ג דאין של"ע היכא דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה ע"ש בשם רש"י פ"ק דמזיעה (ח, א), וא"כ ה"נ כיון שזכתה לנפשיה זכתה נמי לחברותיה. והנה ראיית בשו"מ הנזכר חלק אה"ע (סי' ז) שכתב, דלפי סברת הרא"ש בגיטין, גבי תופס לבע"ח במקום שחז לחברים דאפילו עשאו שליח, וכתב הרא"ש הטעם אף דנכל הסורה כולה שליח של אדם כמותו, משום דלאו כל כמיניה לשויה שליח במקום שחז לחברים, ובה אמרתי דין חדש מה שלא נזכר עדיין בשום פוסק, דאפי' קודם תוס' ר"ג ולדינא דגמרא דמגרש אדם אשתו בע"כ, מ"מ ע"י שליח אי אפשר לגרש בע"כ, דאי אפשר לשויה שליח לחוב להאשה עכ"ל, ונראה דלפי מ"ש בש"ע סי' קה (סעיף ג) דאם הלוי אומר לאדם זכה כו', אין אחד מצע"ח יכולים לגנות שכנר זכה בהם אחר ע"ש. ושם (סק"ג) כתבנו הטעם דאע"ג דתופס לבע"ח במקום שחז לחברים לא מהני אפי' שויה שליח וכמבואר שם

בש"ע. ומשום דנכסי הלוי אינון, ויכול אדם לעשות בשלו מה שירצה, וה"ה דיכול להקנות ע"י שליח, אע"ג דחז לחברים, ודוקא תופס לבע"ח הוא דלא מהני ע"י שליח, דכיון דאכתי לאו

פיתוחי חותם

לקמן (סי' עז) בזה"ל: ואם יאמר שיוכיח מדברי ר"מ שאומר יחזור, ומשמע שאם אינו חוזר שפיר נותן השליח השטר שיחררו ליד העבד, אי בעית אמינא ומנין ליה שרבי מאיר אינו סובר כרבי ישמעאל דלעולם בהם תעבודו הוא רשות, ועוד וכי לא משכחת לה במשחררו לצורך מצוה שאין בו עבירה כלל, עכ"ל ועיי"ש בדבריו.

7 בשו"ת הגרעק"א (שם, מהדו"ת סי' סה) הקשה על דברי הנודע-ביהודה מדברי ר"ן בגמ' גיטין (ט, א) דמבואר בסוגיא שם דיכול לשחרר עבד בע"כ ע"י שליח וה"ה אשה, עיי"ש. ובהגהות ברוך-טעם כאן הקשה עליו עוד מדברי הגמ' לקמן שם (י, א) דהתם מוכח להדיא דמהני גירושין בע"כ ע"י שליח. אך כבר עמד בזה הנוב"י עצמו במקום אחר (מהדו"ת חאה"ע סי' קי) ליישב תמיהה זו, עיי"ש. ובספר אמרי-בינה

להיות שלוחו של המקבל נעשה ע"י בעה"מ דבעל הממון המזכה הוא עושה את הזוכה לשלוחו של שמעון, וכיון שאינו שלוחו ממש לא שייך כאן החסרון של אין שליח לדבר עבירה, ומ"מ בעכו"ם לא מהני.

6 בשו"ת הגרעק"א (ח"מ סי' מ) תמה על עיקר תירוצו של הנודע ביהודה שכתב דבזכיה הוא שליח של העבד, דהרי עד כאן לא פליגי ר"מ ורבנן אלא בחזר בו האדון אבל בלא חזר לכו"ע יכול השליח ליתן הגט לעבד מדין שליחות, וע"ז יקשה דאין שליח לדבר עבירה דהרי כאן הוא שלוחו של האדון, ועוד דהרי מפורש במשנה בגמ' גיטין (יג, א) האומר תנו גט זה לאשתי ושטר שיחררו לעבדי לא יתנו לאחר מיתה, ומשמע דמחיים נותנין ושם מיירי בלא זכיה, ומוכח להדיא דמהני שליחות, עיי"ש. ובאמת כבר עמד בזה הנוב"י עצמו וכתב

דידיה נינהו אלא אחר שיחפוס וע"ש, והא דאשה, לאומר הלוה, זכה דמי, כיון דהתורה נמנה לו לזבל רשות לגרש בע"כ ויכול לחזר אותה ה"ה דיכול נמי ע"י שליח לחזר אותה. קפג א) הנותן מעות לחבירו. בפרק הגזול קמא (ב"ק ק"ב, א) מ"ר, הנותן מעות לשלומו לקנות לו חטין ולקח לו שעורין, שעורין ולקח חטין, מנא חדא אס פחתו פחתו לו ואס הומירו הומירו לו, ומניא חדא אס פחתו פחתו לו ואס הומירו הומירו לאמנע, אמר ר' יוחנן לא קשיא הא ר' מאיר, הא ר' יהודה דאמר שינוי לא קנה, מחקיף לה ר' אלעזר דלמא ע"כ לא קאמר ר' מאיר אלא במידי דחזי ליה לגופיה אבל לסחורה לא, אלא

דהמשלח לא קנה וגם השליח לא קנה וחוזר המקח, לא הוי פתחו פתחו לו, והא דמוקי ר"א הא לאכילה הא לסחורה ומיקשי נמי נהי דהומירו לאמנע, כיון דאיכא רוחא לא הוי שינוי כלל, אבל עכ"פ פתחו דאיכא שינוי ולא שליחותיה קא עביד לא קנה המשלח ולא השליח ויחזור המקח, אלא כיון דמוקי ר"א כרבי מאיר דס"ל שינוי קונה ואפילו לא נמכוין לקנות ודכס"ל לר' מאיר גזי לזבנו שחור, א"כ קנה השליח בשינוי, אלא דחוס' כחזו דצריהס דאי נימא אידי ואידי כר' יודא א"כ אמאי פתחו לו, כיון דחוזר המקח לר' יודא שינוי לא קנה⁹.

ב) הנותן מעות לחבירו לקנות או מטלטלים, והניח מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו, מה שעשה עשוי והרי הוא מכלל הרמאים, ואם היה יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו, הרי זה מותר לקנות לעצמו והוא שיודיענו, ואם מפחד שמא יבא אחר ויקדמנו לקנות, הרי זה קונה לעצמו ואחר כך מודיעו.

השליח ולא הודיע למוכר שהוא שליח, דלריך השליח לקנות לעצמו, וא"כ מאי קושיא פתחו לו דהא כיון דלא הודיע למוכר שהוא שליח לריך לקנותו לעצמו, וא"כ אחי מי מוקי תרווייהו כר' יודא, ופתחו לו כיון דלא הודיעו שהוא שליח וכמ"ש, וגם בדברי חוס' ד"ה מי הודיע לזבנו, תיקשי נמי כזכור דפי' קושיות הש"ס על המעות שציד האומן שיהיה הקדש, לכיון דאשה לא קנה הזבנו, והזבנו נמי לא קנה כיון שלא נמכוין לעצמו, א"כ יחזור המקח כו' והזבנו יחזיר ויתבע השכירות מן האשה ע"ש, והא היכא שלא הודיעו שהוא שליח אינו לריך להחזיר משום מקח טעות. ומו קשיא לי בדברי חוס' במ"ש דהמעות שקיבל הזבנו כיון שחזרין לזבנו יהיה הקדש, והא לפי מ"ש נ"י ר"פ המוכר פירות (ב"ב זב, א) דכל היכא דהוי מקח טעות ה"ל מעות הלואה, וכן פסק הרמ"א (ס"ס רלב), דאינו אלא זבל חוב, וכיון דאינו אלא חוב היכי הוי הקדש כיון דאין אדם יכול להקדיש מלוה ע"פ, וכמ"ש חוס' ר"פ שור שנגח ד' וה' שם (ב"ק לו, ב ד"ה יד עניים אנון) ע"ש. ואין לומר דקושיות הש"ס אינו אלא ממעריך, וגזי מעריך שפיר יוכל הקדש לגבות משום שעבודא דר' נתן, דהא משמע מחירוטא שם דאמרו כל המקדיש ומעריך אין דעתו כו', דקשה נמי ממקדיש, ולכן נראה דחוספות לשיטתיה בר"פ המוכר פירות (ב"ב זב, ב ד"ה אי) שם, דכל היכא דהוי מקח טעות ה"ל מעות פקדון, וא"כ שפיר פריך גס ממקדיש כיון דפקדון יכול להקדיש, ומיהו לפי מ"ש בס"י שנד (סק"ח) דגם במעות פקדון, כל היכא דהנפקד לא יחזירו עד שימצע אותו ב"ב ה"ל נמי דבר שאינו בראשיתו, ודוקא פקדון

אמר רבי אלעזר לא קשיא כאן לאכילה כאן לסחורה, וכו' מחזו עלה במערבא לר' יוחנן אלביה דר' יהודה, וכי מי הודיעו לזבנו חטין שיקנה חטין לזבנו מעות, מחקיף לה רב שמואל בר ספרטי אי הכי אפי' חטין וחטין נמי לא, אמר ר' אבהו שאני חטין וחטין דשליחותיה קא עביד וכיד בעה"ב דמי, מדע דתנן, אחד המעריך ואחד המקדיש אין לו בכמות אשמו וזניו, ולא זבנו שזבנו לשמן ולא בסנדלים שלקחן לשמן, ואמאי ה"נ נימא מי הודיעו לזבנו שיקנה זבנו לשמן, אלא לאו דאמרין שליחותיה קא עביד וכיד אשמו דמי, ה"נ שליחותיה קא עביד וכיד בעה"ב דמי, אמר ר' אבהו כל המקדיש אין דעתו על כמות אשמו וזניו וכו'. ובתוס' שם כחזו, דאם נאמר דהיכא דהמשלח לא קנה משום דכי מי הודיעו למוכר, קנה אותו השליח, א"כ איכא למיפרך נמי לר' אלעזר אמאי לא אוקי נמי כר' יהודה והא לאכילה, והא לסחורה ולאכילה דהוי שינוי, אע"פ דשינוי לא קנה מ"מ כיון דשינוי הוא א"כ מי הודיעו למוכר, כיון דלאו שליחותיה הוא, והא לסחורה דלאו שינוי שליחותיה קא עביד, ואם נפרש מי הודיעו לזבנו חטין שיקנה חטין לזבנו המעות והרי זבל המעות לא קנה, וגם השליח לא קנה שלא נמכוין לקנות לעצמו וחוזר המקח כמו מקח טעות, א"כ ליכא למיפרך לר"א דלא מצי לאוקמי תרווייהו לר' יודא דכיון דשינוי לא קנה לר' יודא, א"כ אמאי אס פתחו פתחו לו אפי' לאכילה כיון דקא מקפיד ולא שליחותיה קא עביד, ואיכא למימר מי הודיע לזבנו חטין שיקנה חטין לזבנו המעות א"כ חוזר המקח, וא"כ אמאי אס פתחו פתחו לו ואס הומירו הומירו לו דמשמע שקונה אותו השליח עכ"ל⁸. ומזאור מדברי חוס' דהיכא

פיתוחי חותם

ב"ק (שם) וז"ל: יש לומר דילמא לר"מ כל ששינה שינוי גמור ועבר על דעת בעה"ב, מתכוין הוא לקנות לעצמו ושינוי זה הוא מוכיח על כוונתו, עכ"ל. ובעיקר דברי הגמ' שם דתלוי בדין אם שינוי קונה עיין בזה מש"כ וביארו באבן-האזול (פ"ו מה' מכירה ה"ב) ובחזון-איש (ב"ק ס"י כא סק"ב).

9 עיין בחזון-איש (שם סק"א) שתייך דהתם שאני משום דקונה עיקר המקח רק שיש בו גרעון הצריך תיקון וביד השליח לתקן הדבר הלכך מתרצין שניהם במקח, אבל כאן אם לא קנו שניהם בודאי נשאר המקח ברשות מוכר אף לענין פחת.

(הלכות גביית חוב ס"י כט) הקשה על דברי הנובי"י מהגמ' בקידושין (מא, א) דפריך התם מה לגירושין שכן ישנן בע"כ, ואילו לדברי הנובי"י הא נוכל למילף ממה ששליח עושה שליח שזה אי אפשר בע"כ, ועי"ש מש"כ בזה.

8 מדברי רבינו כאן מוכח שטובר דשינוי קונה אפילו בע"כ של הגולן, וכ"כ גם התיבות לקמן (ס"י שנא) ובתרומת-הכרי לקמן (ס"י רסב). אמנם במחנה אפרים בהגהותיו על הרמב"ם (פ"ה מה' גזילה) ובאור-שמח (שם) כתבו דשינוי אינו קונה בע"כ של הגולן, ולפי דבריהם צ"ל כמש"כ הרשב"א בגמ'

סופה ופערה

הפרשיות הגדולות
שהסעירו את עולם ההלכה

שלישי בסדרה

שני גברתנים ארבו לה בפאתי הרחוב הסואן, נוכחותם לא בלטה בתוך המולת היריד. תגרנים ולקוחות אצו בערבוביה איש איש לדרכו. וויטוש היתה בין ההמון, אינה מודעת למזימתם של חורשי רעתה. כשהתקרבה, ניתן האות והשנים התנפלו עליה. וויטוש ניסתה להיחלץ מאחיזתם אך לא היה לה סיכוי. היא לא ויתרה, המשיכה להיאבק בהם והוטחה על הקרקע. מישוהו זרק פיסת נייר לתוך חיקה, ומיד – כל המעורבים ב'מבצע' הסתלקו מן השטח.

וויטוש נותרה שרועה על הקרקע ולצידה התגלגלה פיסת נייר קרועה עליה כתובים שתים-עשרה שורות. מתי נקרע הגט? למיטב זכרונה, עוד קודם שנתחב לידה; שליחי הבעל טענו שהגט בשלימותו הגיע לחיקה, רק אחרי-כך נקרע.

וויטוש אספה את חרפתה, ובחרון אין-אונים שבה לביתה. יותר מעשר שנים היתה נשואה לרבי יהושע-העשיל הורביץ, נישואין שלא צלחו ובעלה ביקש לגרשה. יתכן שעקרותה היתה העילה, אולי סיבה אחרת, תהיה הסיבה אשר תהיה – וויטוש סירבה לקבל גט. כל ניסיונות השכנוע והשידול נתקלו בחומת סירוב מוחלט. כשהגיעה עונת היריד השנתי, השיג הבעל את מבוקשו. מה בדיוק היה שם? – רב הנעלם על הגלוי. המקורות שבידינו עיקרם מתוך התשובות ההלכתיות שבפולמוס, ואלה שנטלו חלק בפולמוס – גדולי ישראל ומאורי האומה – התעניינו רק באותם פרטים הנוגעים להלכה. היו מכתבים נוספים בין אותם גדולי ישראל, מכתבים שנשארו אופי פרטי, ואלה כמובן שלא נדפסו. רק אותן תשובות שיפה כוחן לדורות הובאו בדפוס. אלא שמבין השיטין מבצבצים פרטים מרתקים מאותה פרשיה שהעבירה סכין חדה כתער בין שני רעים אהובים, מנהיגי הדור, רבה של פראג ורבה של המבורג, וככלות הכל – לא הצליחה להפריד בין הדבקים. "אֵת נְהַב בְּסוּפָה".

הקשר בין האישים החל להירקם עוד בימי נערוּתם בקלויז הברודאי. העיר ברוד שבפלך לבוב הגליצאית נודעה כמרכז רוחני שוקק חיי תורה ומשופעת בעשרות בתי-מדרש הומים. אבל היהלום בכתרה של ברוד היה ה'קלויז' הייחודי, ששכן בצמוד לבית-הכנסת הגדול הישן, בו הסתופפו עילויים וגאונים שביקשו להתמסר כליל ללימוד התורה, נסיכי-אדם שבמשך כל ימות השבוע לא יצאו מבין כתלי

עליה לרבי עבירה

הקלוז' ורק בערב-שבת שבו לביתם. הקלוז' היה בית היוצר לגדולים שיהודי-ישראל. הרוח החיה בקלוז' היה אברך צעיר, רבי חיים צ'נור, ענק בתורה ובאיכות שבלב שעסק גם בקבלה ובסיגופים, בהשפעתו נישבה בקלוז' רוח קבלית ובין חכמי הקלוז' היו שהתאגדו לתפילה בנוסח אשכנז ובכוונות האר"י הקדוש. רבי חיים לנדא. בן-דודו של הנודע ביהודה, יסד את הקלוז' ודאג לקיומו החומרי. רבי חיים שכונה בפי הנכרים 'רבין חיים אברמוביץ', היה בנו של רבי אברהם לנדא אחיו של רבי יהודה לנדא אבי הנודע ביהודה.

במעון האריות הברודאי נפגשו שני כפירים צעירים, חריפי-מוח ועזי-נפש, שעל-אף טללי הילדות שעל פניהם שקדו בכל אונם ומרצם על תלמודם, עד כלות. יחזקאל לנדא בן העיירה אפטא ויצחק איש-הורביץ בן העיר גלוגא. השניים נקשרו זה לזה בעבותות אהבה, ועד מהרה הפכו לבולטים ולמוערכים שבין חכמי הקלוז'. בהקדמה לספרו 'שאלות ותשובות נודע ביהודה' (מהדורה קמא) מתאר רבי יחזקאל לנדא את האווירה בקלוז': "... בנינו לנו מדרש, מובדל מעדה ומופרש / וששת ימי המעשה, שם טמון ומכוסה / ועם כל זה, לא באנו במחזה / רק כל עסקנו, בכל מאמצי כוחנו / בים התלמוד ובפוסקים, עם תלמידים מובהקים / והאשה אשר עמדי, לעזר ולא כנגדי / זה הוא זכותה, שישבה גלמודה בביתה / ואני בני מדרשא, כל ימי הששה.

לאחר שנים של לימוד משותף עזבו את הקלוז' ופנו איש איש לדרכו. רבי יחזקאל לנדא נתמנה לאחד מדייני העיר ברוד ולאחר שנים ספורות נתקבל לרבה של יאמפולי שבפודוליה בדרום רוסיה, ואילו רבי יצחק איש-הורביץ נתמנה לרבה של הורחוב עד שנקרא למלאות את מקום אביו ברבנות גלוגא. דרכם נפרדה, אך ידידותם הלכה והתעצמה והפכה לקרבת-דם. בנו של רבי יחזקאל, רבי יעקב'קא לנדא, נשא לאשה את רחל בתו של רבי יצחק. מני-אז הקפיד רבי יחזקאל, בכל מכתב או תשובה הלכתית שכתב לרעו הטוב, להצמיד לשמו את התואר "מחותני". לאמיתו של דבר, כבר שנים קודם-לכן באו השנים בקשרי חיתון – רבי יחזקאל לנדא ואחיו הצעיר של רבי יצחק איש-הורביץ היו נשואים לשתי אחיות. שניהם היו חתניו של רבי יעקב'קא מדובנא, רבי יחזקאל לקח את בתו ליבא ורבי מנחם-מאניס אחיו של רבי יצחק הורביץ נשא את אחותה יוטא.

במעגל הרחב יותר נשזרו קשרים נוספים בין משפחת לנדא ומשפחת הורביץ. קשר אחד, דווקא קרוב מאוד, כמעט הביא לניתוק. אחיו של רבי יחזקאל לנדא ואחיו של יצחק הורביץ השיאו את ילדיהם. רבי יוסף סגל לנדא, אחיו הגדול של הנודע ביהודה השיא את בתו וויטוש (וויטוש הוא כינוי לשם חיה, יתכן ואביה קראה על-שם אמו הרבנית חיה לנדא) ליהושע-העשיל בנו של רבי מנחם-מאניס אחיו של רבי יצחק הורביץ. שידוך מפואר היה זה, שכן החתן לאו קטיל קני באגמא היה, דודו רבי יצחק העיד עליו שהוא "צורבא מרבנן ובקי בכל הש"ס".

שליח לדבר עבירה

בנישואין אלה היה הנודע ביהודה מחותן כפול, דוד הכלה וגם דוד החתן. הכלה היא בת אחיו והחתן הוא בן גיסו. פרט שאינו קשור, אך מעניין: שני המחותרים, רבי יוסף לנדא ורבי מנחם-מאניס הורביץ, נישאו בעצמם בעודם קטנים. התעטפו בטלית קודם שהתעטרו בתפילין. כפי שמעיד הנודע ביהודה: "אחי הגדול, הרב הגדול, מוריני הרב יוסף ז"ל, היה חתונתו עם בת הגאון אב-בית-דין דקהילת אוסטרזא בחדש שבט חצי חודש, והוא נעשה בר-מצוה אחר-כך כ"ב אדר. והגאון מוריני הרב יוקל עשה חתונת בנו גיסי הגאון מוריני הרב רבי מניס ז"ל גם-כן קודם הבר-מצוה, ומעולם לא עלה על לב לקדש שנית". (שאלות ותשובות נודע ביהודה תנינא חלק אבן-העזר סוף סימן נד).

רבי יהושע-העשיל ורעייתו וויטוש רחשו הערכה ואמון כלפי הרוד המשותף ששמו נישא לתהילה בכל קהילות ישראל, ובראשית ימי נישואיהם, בשנת תק"ג, הפקידו בידו את כספם למשמרת (אולי היה זה כסף הנדוניה). אך הקשר שבתחילתו היה נראה איתן ומבטיח בותק בכח בחורף תקט"ו ביריד לבוב.

הירידים בפולין יותר משהעניקו הזדמנויות מסחריות לקימעונאים שימשו כמרחב מפגשים, כולם פגשו את כולם. היריד קרע צוהר אל העולם הגדול, להכיר אנשים, לגלות אפשרויות, לסגור שידוכים, ועוד כהנה וכהנה. משום כך, בחרו ראשי וועד ארבע ארצות לערוך את כינוסיהם בימי היריד ובמקומו. כינוסים שהעצימו את האפשרויות שזימן היריד לפתחו של הפרט כמו לתועלת הכלל. ובמקרה דנן – מה שלא השיג רבי יהושע-העשיל בימי שגרה הצליח בימי היריד. וויטוש התנגדה בכל תוקף לגירושין. אל היריד הגיעו אלפי יהודים, פשוטי-עם ונשואי-פנים, ומבין מכריו הרכיב רבי יהושע-העשיל בית-דין מאולתר שזימן את האשה לדיון ואף הטיל עליה חרם שחייבת היא להופיע בפניהם. וויטוש שלא הכירה בסמכותו של בית-הדין שהורכב לכבודה מיאנה לבוא ובית-הדין דן אותה כעוברת על חרם (שיוצאת בלא כתובה, שלחן-ערוך אבן-העזר סימן קטו סעיף ג) שהגדרתה כעוברת על הדת שרשאי הבעל לגרשה בעל-כורחה על-אף החרם שהטיל רבינו גרשום מאור-הגולה לבל יגרש איש את אשתו שלא בהסכמתה (שם סימן קיט סעיף ו).

"בעלי מלחמות" (- שוטרם? עבריינים?... אולי היינר-הך...), שנשלחו מטעם בית-הדין המאולתר "השליכוה ארצה, והורידו לעפר כבודה", ותחבו לחיקה את הגט בעל-כרחה. וויטוש חזרה בודדה לביתה ורבי יהושע-העשיל פנה לדרכו ופתח בחיים חדשים, נשא לאשה את שיינדיל בתו של רבי אריה-לייב, בנו של פרנס ארבע ארצות רבי אברהם ר' חיימ'ש [- חיים'ס] מלובלין ולימים התמנה לרבה של יוזפפאף רבתי.

היטב חרה לו לרבה של לבוב, הגאון רבי חיים הכהן רפפורט, על שנעשה בגבולן על-פי תקנה קדומה אסור היה לערוך גט רק באישורו של המרא-דאתרא, והנה נפרצה הגדר וסודר גט ללא ידיעתו כלל. רבי חיים הכהן רפפורט היה רב המחוז

שליח לדבר עבירה

ומבית-דינו יצא פסק-דין חריף כנגד המגרש. תוכנו של הפסק לא הגיע לדינו. סביר להניח שהיתה בו דרישה לעריכה מחודשת של הגט בנוכחות המרא-דאתרא. מה שידוע, שהמגרש סירב לקיים את שדרשו ממנו "ועוד הוסיף סרה, לדבר עתק ותועה על הגאון אב-בית-דין נטריה רחמנא ופרקיה".

חלפו יותר מעשר שנים מאירוע הגט, וויטוש ישבה עדין גלמודה בביתה, רני יחזקאל לנדא נתמנה בינתיים לכהונת רבה הראשי וראש אבות בתי-הדין של פראג בירת בוהמיה. בשנת תקכ"ה גונב לאוזנו פרט שלא היה ידוע לו קודם לכן – הגט שניתן לוויטוש על-כורחה, נמסר לה על-ידי שליח. רבי יחזקאל לנדא הסיק מיד, אם-כן מסירת הגט שנעשתה בעבירה, בניגוד לחרם דרבינו גרשום שלא לגרש אשה בעל-כורחה, נעשתה על-ידי שליח שנשלח לדבר עבירה. והרי "אין שליח לדבר עבירה", הוי אומר: הגט פסול. רבה של פראג יצא בהוראה מרעישה: וויטוש אסורה להינשא ורבי יהושע-העשיל חייב במזונותיה ואסור באשתו השניה משום חרם דרבינו גרשום שלא לשאת אשה על אשתו. פעמיים עבר הבעל על חרם דרבינו גרשום, בתחילה כשגירש את אשתו הראשונה בעל-כורחה ושוב כשנשא אשה נוספת על אשתו. לצד הבעל התייצב רבי יצחק הורביץ, שנבחר באותה שנה (בכ"ג בשבט, לסדר "לא תענה [- תקכ"ה] על רב") למלאות את מקומו של רבי יהונתן אייבשיץ ברבנות אה"ו (איחוד הקהילות: אלטונה, המבורג, וונדסבק). רבי איציקל המבורגר, כפי שנקרא מעתה בפי מעריציו, קבע שהגט כשר והרעש אינו במקומו.

זך כדי ויכוח על כשרותו של הגט היו ששאלו, מי בכלל היו הדיינים מסדרי הגט? רבה של לבוב, כזכור, לא הובא בסוד הענין ועקרתו עדין שמורה; מי איפוא היה הרב שנתן גיבוי למעשה והוציאו לפועל? היו שקיבלו את גירסת הבעל, שהגט נערך על-פי דיינים הגונים, יושבים בשבת תחכמונים, ובתוכם הארי שבחבורה, אפי רברבי, הגאון מוריני-הרב רבי אריה-לייב [בעל פני אריה, ובנו של בעל הפני יהושע] אב-בית-דין דקהילת-קודש הנובר, יבנה ציון וירושלים". (שאלות ותשובות גבעת פנחס סימן כט). הבעל ציין לשמות דיינים נוספים, שחלקם כבר שבקו חיים. אבל לא הכל האמינו לדבריו, היו שצידדו לשמועות שהגט נערך על-ידי "אנשים מלוקטים מן השוק יושבי-קרנות שאינם יודעים בטיב גיטין וקדושין אשר בחר לו להושיבם לבי-דינא דאקראי [- לבית-דין אקראי ומזדמן]... ומה שאמר שהיו שם הגאונים שכבר מתו, שפרט אותם בשמם בכתבי כזביו, לא מפיו אנו חיים – והרצה לשקר ירחיק עדותו... ואיך נשעה בדברי השקר של המגרש הזה לחשוך את הגאונים, שפירש הוא בשמותם, שחס-ושלום עשו שלא כדין ושלא כהלכה ולעבור בשאט-נפש על תקנת רבינו גרשום מאור-הגולה שלא לגרש אשה בעל-כורחה... מצורף לזה, שהמגרש הזה הוחזק כפרן במה שאמר שהגאון אב-בית-דין פלוני היה בשעת נתינת

שליח לדבר עבירה

הגט, והוא מכחישו בכתבו להגאון אב-בית-דין נר"ו מפראג, כמו שראיתי בהעתקתו, ושם נאמר ונשנית איך כי נסע מן היריד טרם נתינת הגט ואינו יודע מה נעשה אחר נסיעתו משם... ומן החיים נדרוש אל המתים – כי שקר ענה בהם, ומדהא ליתא הא נמי ליתא". (שאלות ותשובות זכרון יוסף חלק אבן-העזר סימן טו).

מכתב בסגנון בוטה ששיגר הבעל אל הנודע ביהודה כמוכן שלא צינן את האוויר להגנתו ניסה להסביר שלא היתה כאן עבירה כלל, כיון שאשתו היתה מורדת ומותר היה לו לגרשה (כמבואר בשלחן-ערוך אבן-העזר בסימן עז סעיף ב). הנודע ביהודה הצליח להזים טענה זו והוכיח שאינה אלא עלילה. כיון שכך, בדה איפוא הבעל "טענה אחרת, איך שהרבנים שמו כסאות למשפט והזמינוה לבוא אליהם בגזירת עירין וחרם בית-דין והיא סירבה ולא באה בדבריהם, ועל כן דונה כעוברת על הדת ומתעלת בחרם שיכול בעלה לגרשה עבור זה". אולם גם טענה זו הצליח הנודע ביהודה להדוף ולהוכיח שאין זו עילה לגרשה בעל-כורחה. רבה של פיורדה, רבי יוסף שטייננהרט, חיזק את עמדתו של הנודע ביהודה בראיות הלכתיות, ולאחריהן הוסיף את טענת המחץ: "ועוד, אם הדבר כדברי נרגן מפריד-אלוף הזה, לא הנחת בת אברהם-אבינו יושבת תחת בעלה אשר חורש רעה עליה לגרשה. כי יפתנה ללכת עמו ליריד פלוני, וכיוצא בו, שם ילקט אליו אנשים ריקים ופוחזים ויעשם בית-דין שיזמינו את האשה לדון לפניהם ושאם תסרב תהיה בנידוי, והיא בחושבה לפי תומה שאינה צריכה לשמוע אליהם ולבוא בדבריהם לא תחוש לנידויים – ואזי יבקש הוא מהם שיפסקו עליה לגרשה בעל-כורחה משום שעוברת על דת ומועלת בחרם, וכן יעשה הוא ויגרשנה בעל-כורחה. ואם-כן מה הועילו חכמים בתקנת רבינו גרשום מאור-הגולה וסיעתו. אלא ודאי, הבל יפצה פה המגרש הזה, ואת כל טענותיו ישא רוח, בנויות על קו תוהו, ומיוסדים על אבני בוהו. הבל אין בהם מועיל!".

בראשית שנת תקכ"ו כתב הנודע ביהודה תשובה הלכתית ארוכה ומפורטת שמסקנתה נחרצת – הגט פסול! הניסוח היה עדיין מתון וענייני. למול תשובה זו ערך רבי יצחק הורביץ תשובה אחרת ובשפה ברורה ונעימה דחה את כל הנחותיו של הנודע ביהודה, אחת לאחת. את תשובתו חתם במילים: "אם היה [הבעל] עושה שלא כדין, בודאי היה ראוי לרודפו בשעת מעשה; לא כן הוא – שעשה בצדק ומשפט. ואף אם היה עושה שלא כהוגן, אחר אחת-עשרה שנים שנעשה המעשה לא נאה ולא יאה למעבד ליה (הכא) [הכין] בכך אין איסור וחרם חנם חל [-] כיון שאין איסור וחרם במעשיו]. ודברי המערערין – בטלים כחרס!". מעניינת הערכתו של הגאון הסטייפלר, רבי ישראל-יעקב קנייבסקי: "לפום ריהטא כנראה שתשובתו נכתבה בחיפזון", אך ברור שאפילו אם כן אי-אפשר לבטל את דברי רבי יצחק מהמבורג במחיידי כי "מכל-מקום רב גובריה". (קהלות יעקב למסכת בבא-מציעא סימן טז אות ז).

שליח לדבר עבירה

אין אתנו יודע את פרטי ההסדר, אך נאמנת עלינו עדותו של רבי יוסף שטיינקהרט במכתב משנת תקכ"ח בענין הגט מקליבה: "תודה לה' יתברך, עשיתי שלום אשתקד בין הגאון אב-בית-דין פראג ובין מחותנו הגאון אב-בית-דין האמבורג נרס-יאיר שהיו מחולקים גם-כן בענין גט אחד שסידר רב אחד במדינת פולין, והדברים עתיקין". הפיוס המיוחל הגיע מהר יותר מן המצופה.

פרשיית 'שליח לדבר עבירה' העמידה את שני גדולי האומה זה מול זה. פיסת ניים קרועה יצרה קרע עמוק וכואב בין שני האישים שהיו קשורים זה לזה באלפי נימים של חיבה והערכה. קרע הלכתי שפרם את חוטי-הזהב שנארגו בין המשפחות האציליות. מן העבר האחד התייצב הנודע ביהודה לימין בת-אחיו ומן העבר השני גונן רבי יצחק מהמבורג על בן-אחיו. אך בל נטעה, מחלוקת הלכתית טהורה היתה כאן. ללא סיג של רגש אישי או נטיה משפחתית. גדולי האומה מהלכים מעל לחישובים אישיים ופרטיים, וכל מגמתם, לבם ומוחם – אל האמת הצרופה, אל דעת התורה, לעשות רצון אבינו שבשמים.

ואם תאמר, הא מנלן? – צא ולמד: עד שלא שקעה פרשיית 'שליח לדבר עבירה' התפרצה בלבת-אש אדירה פרשיית 'הגט מקליבה', געש שטלטל את העולם היהודי במזרח אירופה, ולָּתו המשיכה להשתפך ולהתגלגל עוד שנים רבות. בפרשיה זו התייצבו הנודע ביהודה ורבי יצחק מהמבורג, זה לצד זה, באותה ידידות אמיצה שמכבר הימים וחיוו דעתם בעצה אחת. זה לשון המכתב שכתב רבה של המבורג לרבה של קליבה, רבי ישראל ליפשיץ, אודות הגט שסידר: "צריך להיות הדבר מתן עד תהיה לי ידיעת התשובה למחותני הגאון מפראג ואז נדע בעצה היעוצה בינינו איך ומה לעשות". (אור הישר סימן כו). התאריך שמתנוסס בראש המכתב הוא: "יום ו' י"ב אדר שנת תקכ"ז לפ"ק". לאמור: חמש-עשרה חודשים לאחר תשובתו החריפה והתקיפה של הנודע ביהודה נגד רבי יצחק מהמבורג (שנכתבה בח' בכסלו תקכ"ז), אחר-עשרה חודשים לאחר שהנודע ביהודה הטיל חרם על ראשו של רבי יהושע-העשיל הורביץ (בשילהי פסחא תקכ"ז), סמוך ונראה לסיום הפרשייה, ויתכן שאף קודם לסיומה. אפילו קורט טינה אין בלבם, מתוך הערכה הודית עמוקה, מתייעצים השניים "איך ומה לעשות" בסוגיית הגט מקליבה.

פחות מחודשיים לאחר-מכן, באור ליום שלישי ו' באייר שנת "רבינו יצחק הלוי" (תקכ"ז), לפתע פתאום כבה האור ורבה של המבורג הסתלק לבית עולמו. בתשובות נודע ביהודה כתב עליו בגעגוע: "הגאון ז"ל שהיה דבוק לי מאח". ללמדך טוהר-לבם וזוהר-דעתם של מאורי האומה.

אור

סי בה בו

הישר

בינינו איך ומת לעשות נגד גבורי כח לנגד מעלתו
ודברו בניאות שלי מעט וריוח לפסול הגט שסידר
מעלתו ויקבל הסעפק מה שכחצתי במכתב זהשונה
לפענ"ד על ערעור שראיתי ממנהיים מה שכחצתי
בחיפזון מה שראיתי להנריך עיון בשאלה בנדון זה
ומחמת פרסם לכבוד השנת הסמוך אסיים ואומר וקי
זה שלום מכאי אסובו המרוד :
הקמן יצחק הלוי איש סורוון

צדקת תמים הישר דרכו זה יצחק זה מבוטא באר לחי רואי אמר לחי העולמים אראם בעלזבוס של תורה ס"ה הגאון הגדול מוסרי"ר יצחק לבית לוי לוי"ת חן ועמרת הפארת ביד ס' מנוחתו כבוד בעלמא דקשום אצ"ד ור"מ דק"ק אכ"ו יע"א אשר החזיק במדתו מדת גבורה ושלח אמרו אמר"א יואי במענט רך משיב חמה פנה לפ"פ ויעתר יצחק הרבה והפליג בחפילה להשיב מלחמה שערס ויקו לאור ואין כי לרי"ם עלרו במילין וכף ישימו לפיהם ודחוכו בקנה רחוק באמנם כי פתם המות חכמה ואפס מאתם הלח תורה מהם מעט בארס. ונוסף עליהם דברים רבים כהנה וכהנה המורים באמצע שנתכוונו לעשות להם שם על פני כל הארץ ומי כמוהם מורה וישי מורה רוח ליצחק והלדיק הזה לא נכנס מן הרא"י ולא מן המעט לפגם ויעט מעטיל קנאה. אחרי עמדו על צירור הדברים שהרי זה גט ואיתתא דא שריא וישב יצחק ויחפור את בארות המים באר הפרוה שרים במחוקק במשענותיו ואמר יאות ברכת וסחים ועשאו פתוח דעיילי עילוחו חס לך האות בהשנותו היקרה בקלרס :

אד"ש עתה באתי על שדפק לי בפחה בהשונה משרב
המאז"ג מוסי ישראל אצ"ד דק"ק קליווע נדון
הגט שסידר לאי ממנהיים אחר החתום חיבך וכפי
הסעפק שלפנינו מנביע משרב דק"ק מנהיים ששלח
לקהלחכס ערעור על הגט וע"פ זה יאל מבד"ל דקלחכס
לבעל הגירושין אמרתי הגט שידעתי שעמם ספר
מלחמות בניו כמגדלים אעפ"כ אם לא מעמם כמות
וכס מכסים טפח כ"ו מעמם יחי' הסליחה שהדין עם
הרב כ"ל להכשיר הגט ושלח להו"יא חלק אבאר קלת
באריכות. ונח לכל יחי' למעלחכס למורה כנס השוכת
הרב עומד על העיקר שהי' שפוי דדעחו כ"ז שהי'
אללו בשעה שז"ס לכתבו וכלל זמן עד גמר הכתיבה
ובאשר שלח לי הגב"ע וידוע מה דאיתא ברש"א הובא
בשי"ע ס"י קכ"א דאפילו בעתים חלים עתים שופס
ובשעה חלימתו אינו שפוי לגמרי יכול לגרש בעת
חלימתו. ותמוס מאוד על שמשמע מרש"א דהספק
להשואל שם הוא מירושלמי דאר"י לכשישחפס ובאמת
מפורש שם בהדיא דלכשישחפס היינו בעת חלימתו כדמיינתא
שם מטובדל דשמואל יעיי"ש (א) ואבאר מה שג"ל
בישוב ק"י עלומה שמלחתי ב"ס חכמי ספרדים דנפקא
מינה

יכר מ"מ ע"י מעשה הכחש שיוכל לכוון שפיר יוכר שהוא פיקח. וא"ל להכיל למפרשים הכרייתא זה חס כרי סס כפיקחין כיינו כפיקחין ממש דא"ל בדיקה אנחות חדא דשפיר ס"ל להרמב"ם ז"ל וכן כי ספור מדבר ואינו שומע א"ל בדיקה אבל אקשתי חדא דילמא בשומע ואינו מדבר ימרך בדיקה. דיי"ל להכרייתא איירי צידוע דאלמותו בא מחמת חסרונו בכלי הדיבור ולכן מביא הש"ס שם רא"י מקרא וכללם לא יפתח פיו ר"ל דאלמותו בא מלד שאינו יכול לפתוח ולנענע איברי הקול. אבל הפוסקים מייירו מסחס אלס או דנשתק מחמת חולי דיש לחוש דמשום שפות בא לו וכמ"ש הדרישה ס"י ר"ה אוח י"ג לכן שפיר בעי בדיקה דע"י בדיקה נודע שלא נחטוב לו סובס זו משעות. וזה נחיישב ק' כמ"מ צ"י כ"ס מהי מכירה (לא) אבל לפי סג"ל א"ש משום דבמדבר ואינו שומע ע"כ לאו מצמן אמו ס"י חרש דהא יכול לדבר עיון בפירות להרמב"ם ז"ל במס' תרומות פ"א סג"ל אלל דנחחרש אח"כ ושפיר חיישינן דילמא מחמת חולי של שפות נחחרש וכנ"ל. ואפשר דחסו נמי כוונת הש"ס ואכ"כ כחרש לא אשמע ר"ל דחרשות הוא רק דאינו שומע אבל לא מחמת חולי של שפות סג"ל ארכין ראשי לראשי המפות אם אמנם שידיעתי קלרס ודעתי חסרה להכריע מסבירא דעתא כצערס. תמכתי יחדותי שאחרי רבים להמות בכו"י לסובס ולחקנת העגונה הכערה ולהסכים עם המכשירים לקבל פהרה וסיואר אורה רוח סהרה עלינו יערה עד שמכס לאורה אור חדש על לין מאירה בימינו במהרה סכ"ד מי שנפשו קשורה דמן חבריא זעירא :

חד הקמן בהגאון הגדול מוסי ליב חופיק לעסוף והמדינה :

סי בו

ואלה דברי גוסס הכחש שכחש הגאון מוסי רבינו
יצחק הלוי איש סורוון ז"ל אצ"ד דלש קסלות
אכ"ו יע"א :

בס"ד יוס ו' י"ב אדר שנת תקכ"ז לפ"ק.

שלום לכבוד אסובי הרב המאז"ג המופלא והמופלג
מחזור דבריו כשלג נ"י פ"ה כשי"ת מוסי ישראל
גר"ו אצ"ד דק"ק קליווע יל"ו :

דגה קבלתי גרסת ר"ו הסבורים ומפני שהייתי מרוד
בשצווע זו שהייתה בכלן ברירת הכשרים למינוי
פרנסים ומנהיגים פס ק"ק יל"ו לא היה הפנאוי מסכים
עמי גם עתה לא שעה להיות הסופר מאריך והפשתי
מוטע שרריך הדבר להיות מחוק עד יהיה לי ידיעה
הששונה למחוי הגאון מפראג ואז נדע בעל"ס היעוטה

נצח"י אור

שומע אין לריך בדיקה ס"ל דאם אפילו וכו' כמ"ש בפנים. (לא) דהקשה למה לא השוה הרמב"ם דין מקח וממכר מדבר ואינו שומע לשומע ואינו מדבר דהא בבביתא דגמ"ס פ"ה דה"ה ס"ה (א) צירושלמי הגירסא ריש לקיש אך בצבלי איתא הגירסא ר' יוחנן אומר לכשישחפס. אך לא אבינן סק' דהשואל שם נסחפק אם הלכה כרבא דבשעת חלימתו כרי הוא כפיקח לכל דבריו

לענין מדבר ואינו שומע שכחצתי בסמוך ללא בעי בדיקה אע"פ שבמור ח"מ ס"י ר"ה כחש שכך נראה לו הרמב"ם צ"י האכר לא ס"ל הכי שהשוה דין מדבר ואינו שומע לדין אינו מדבר ואינו שומע עכ"ל אי"כ סובר הרמב"ם דדיבור אינו מועיל וא"כ גם כחש יד הסבירא נותנה דאינו מועיל. אך אפשר לומר דה"ק דהסור בחרי"מ ס"י ר"ה דהחליע סברא זו דמדבר ואינו

